

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.
hová minden küldemény
intézendő.

ZSIDO FELEKEZETI JELLEGŰ
POLITIKAI ÉS SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.
SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve... 8 frt
Fél évre 4 .
Negyedévre 2 .
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

A provizió. Irta: Dr. *Soltész Adolf*. — Pest, Bécs, Berlin. Irta: *Komáromi Sándor*. — Meturgeman. (Uj csillag jegyében). Irta: *Szabolcsi Miksa*. — Magyarázatok az Ötkönyv szakaszaihoz. Irta: Dr. *Jordán Sándor*. — Milyen katonák azok? — Pap nélkül. —
Hirek. — Pályázatok. — Hirdetések.
A mellékleten: Gyöngyszemek a talmudból és midrashból. — Zsidó élez. (Dr. *Jellinek Adolf* könyvéből. — Az utolsó gaon Csehországban. — Eszterka. (Szomorujáték négy felvonásban.)
Irta: Dr. *Phillipson Lajos*.

Naptár:

Vasárnap (1898. december 4.) 5659. Kiszlév hó 20-ika. Hétfő 21-ike. Kedd 22-ike. Szerda 23-ika. Csütörtök 24-ike. Este beköszönt chanuka félünnepe. Fölgyujtják az első chanukamécset. Péntek 25-ike. Chanuka első napja. Szombat 26-ika. Sabosz-chanuka. Hetiszidra: Vajésév (Mózes I. könyve 37., 38., 39., és 40. fejezetei.) Haftora: »Ronni veszimchi basz-Cijón ki hineni vo . . . « Zacharja II. fejezete 14. versétől a 4. fejezet 8. verséig.)

A provizió.

Istenem, milyen jó annak, a kinek nem kell dolgoznia! A ki megél a maga becsületéből, vagy esetleg a mások becsületéből, de nem kénytelen hasznol hajtó foglalkozást üzni, egy szóval, nem kénytelen dolgozni. Az ilyen embert, a ki nem dolgozik, Magyarországon úgy hívják, hogy *ur*; ellenben az olyan ur, a ki dolgozik, az csak *ember*. Sőt proviziós ember. Más szóval *provizionista*. Ezt az új és elmés szót *Ivánka Oszkár* urnak köszönheti zengzetes anyanyelvünk. *Ivánka Oszkár* urnak, a ki ur. Mondta pedig azt *Ivánka Oszkár Mezei Mórról*, a ki csak *ember*, aféle munkás ember. Sőt zsidó.

Eszembe sem jut, hogy megvédjem Mezei Mórt ez elbájolóan elmés jelző ellen. Először is nem szorult rá. Másodsor, lehet, hogy csakugyan provizionista. Tudomásom szerint ugyanis igazgatósági tagja a *Lipótvárosi kaszinó házépítő r. t.* című jövedelmező iparvállalatnak. (A provizionista ugyanis első sorban azokra értendő, a kik részvénytársaságoknál huznak jövedelmet.) Harmadsor, *Ivánka Oszkár* ur Magyarországon első pisztolylovője, holott én bátran bevallom, hogy szegény családapá vagyok, a ki nem tud fegyverrel bánni, ellenben félti a bőrét. Negyedsor, *Ivánka Oszkár* aranykulcsosos és így méltóságos ur, én pedig csak tekintetes ur volnék, ha — ur volnék. És ebben a

demokrata világban okosan teszi az ember, ha hallgat, mikor az urak beszélnek.

Nem disputálok tehát *Ivánka Oszkár* urral és ráhagyom, hogy Mezei Mór közönséges provizionista, a ki hiába lett majdnem négy évtizedes becsületes munkája, nagy esze, fényes tudása és előkelő erkölcsi kvalitásai árán az ország egyik legtiszteltebb ügyvédje és a közéletnek mindenképen számottevő tagja. — Azt mondta róla egy ur, hogy provizionista, tehát provizionista. Nézzük ellenben, hogy ki nem provizionista Magyarországon?

A provizionának megbélyegző értelemben való emlegetése a Morzsányi-féle proviziós per nyomán támadt inkompatibilitási mozgalom óta van divatban. Akkor ugyanis a képviselők összeférhetlenségének a kérdését, a mely egyesegyedül a politikai függetlenség kérdése, összekonfundálták a politikai erkölcs kérdésével. Így lett először erkölcsileg megbélyegző dolog inkompatibilisnek lenni, azután dehonesztáló dolog egyáltalán valamely vállalatnál valamely állást viselni, üzletet folytatni, tekintet nélkül arra, hogy a törvényhozói állással való összeférhetlenségről lehet-e szó, vagy sem. Így lett megbélyegző dolog proviziót huzni még annak is, aki megérdemelte és így lett a tisztesség munkadíj is provizió a szó gonosz értelmében.

Ugy lehet, épen ez a ferde irányba való terelése a különben jogosult mozgalomnak, legfőbb oka volt annak, hogy az akció elposvá-

nyosodott. Komoly eredménye nem lett, hanem a politikai gyalázkodás divatja nyert vele egy új motivumot; minden hasznothajtó tevékenység stigmatizálását. Azóta divat, nyíltan szemére vetni a közélet szereplő embereinek bizonyos jövedemeket, a melyekben pedig a *komoly* közerkölcs szempontjából semmi kivetni való sincs. Azóta divat nyíltan szemére vetni a bankigazgatónak, hogy bankigazgató, a kereskedőnek, hogy gseftel, az iparosnak, hogy nemcsak dolgozik, hanem jövedelmező vállalatai is vannak; azóta divat a nyilvános vitatkozásban az ügyvédet gunyosan *védő urnak* szólítani; egy szóval, azóta divat *nyíltan* megbotránkozni azon, hogy a politikában azok is mernek mukanni, a kik egyebek is, nem csupán *urak*.

Csak a *nyílt* stigma divatja új. Maga a magyar politikai életnek ez a perverz finnyássága régi, megcsontosodott dolog. A műhelyszagra minden időkben fintorgatta az orrát a politikai közvélemény, persze nem a választás előtt, hanem csak a parlamentben, a hová iparosnak, kereskedőnek, bejutnia annyira lehetetlen volt, hogy ilyen merész kísérlet még csak eszébe sem jutott sokáig senkinek. Egész szenzáció volt az, mikor képviselőnek választottak egy kötélgyártó mestert — *Kossuth* Lajos protekciójával. Az alkotmányosság újabb korszakában a magyar közélet liberális volt mindig, de sohasem volt demokrata.

A nemesi levél mindig ajánlólevél, a keresztlevél szükséges követelmény volt; az iparigazolvány pedig körülbelül egyenlő volt a keresztlevél hiányával.

Az idők folytán támadtak egyes kivételek, de a szabály nem szűnt meg. A közélet demokratizálásától ép oly messze vagyunk, mint harmincz évvel ezelőtt voltunk. A magyar parlament túlnyomóan gentry-parlament ma is. Sőt, ha jól megnézzük, még gentrybb. Eddig ugyanis a birtokos nemesség mellett a jogász-elem dominált a választott törvényhozók között; ma ez az osztott hegemonia tűnőfélben van; az ügyvédnek odakiáltják az *urak*, hogy *provizionista*. Ez az enyhe kis epiteton — a mely körülírásokkal szerepelt a Morzsányi-eset óta, míg most Ivánka úr megfabrikálta a hozzávaló szót is — lassanként betakarta az összes hasznothajtó foglalkozások fogalmát. Ennek a mostani országgyűlésnek a vívmánya az, hogy nyíltan is megbélyegzik azt az embert, a ki kenyérkereső ember létére helyet foglalni merészel a nemzet tanácsában. Csodálatos, hogy most, mikor minden csak úgy bög a szabadelvüségért, éppen most kellett megérnünk azt a kellemes divatot, a mely nyíltan csúfolja, gyalázza, mocskolja a becsületes munkát; a meg nem engedett provizióval, a

képviselői állás révén üzött nyereszkedéssel azonosítja a tisztos munka jövedelmét; a mely megbélyegzi azt a törvényhozót, a kinek a magánéletében nincsen egyéb folt, csak az, hogy dolgozik.

Nem szólunk arról, hogy a törvényhozó munka meddőségében mennyi része van a kereskedelem, az ipar, az igazán demokratikus foglalkozások elenyészően csekély képviselőletének; nem feszegetjük, hogy mennyivel nemesebb foglalkozás a henyélés és stenkerkedés a hasznos üzérkedésnél, az értéket termelő fizikai és szellemi munkánál; még azt sem kérdezzük, hogy nem üzérkedik-e a földbirtokos, a ki a termését nem ajándékba adja a kereskedőnek; a versenystálló-tulajdonos, aki nem mindig üzi veszteséggel a sportot; azt a kérdést is nyugodtan rábizzuk a hivatásos erkölcs-smokkok eldöntésére, hogy mennyivel tisztesebb dolog a kártyán nyerni a kaszinóban, mint a portékán a boltban? Csak reá akartunk mutatni a parlamenti felfogásnak egy újabb, veszedelmes elfajulására, a mely a parlamenten kívüli közfelfogást is erősen megmételtyezte. És csak meg akarjuk jegyezni, hogy milyen anakronizmus a *munka* lenézése éppen most, mikor a társadalomnak, a parlamentnek, az aranykulcsosoknak és a bankigazgatóknak egyaránt megremeg a lelke egy áramlattól, a melynek a jelszava a *munka*. És különös találkozása az ellentéteknek, hogy a szociális forradalom és a kaszinói dölyf szótárában egyképen benne van a *provizió*.

Ettől a forradalomtól mi nem félünk. De azok a félelem és gáncs nélküli lovagok, a kik elsápadnak és reszketnek már a pusztá említésétől is, gondolják meg, hogy a munka forradalmának csak egy állhatja útját: a *munka*. Együttes munkája a társadalom *minden* osztályának. És hogy a szívtelen, buta gőg akaratlan szövetségese, az érző és gondolkozó, munkás demokrácia pedig egyetlen hathatós akadálya az úgynevezett felforgatásnak. Az a demokrácia, a mely nem keresi sem a nemeslevelet, sem az iparigazolványt, sem a diplomát, sem a keresztlevelet; nem nézi, ki az *úr*, hanem meglátja hogy ki az *ember*.

Dr. Soltész Adolf.

Pest, Bécs, Berlin.

Három hitközséget jelent a három czimszó. A kontinens három legnagyobb hitközségét. Mindeniknek zsidóhitű lakossága fölülmulja a százezret. Pesté vagy 110.000, Bécsé 130.000, Berliné 120.000. Azaz, hogy a pesti hitközség nem foglalja magában Budapestnek valamennyi zsidóhitű lakosát. A budai részekre és Kőbányára, a hol külön hitközségek vannak, továbbá a

különbéle ritusu pesti alakulásokra leszámítható vagy 30.000 fő, de azért így is tekintélyes számú híve marad a pesti hitközségnek: 80.000 lélek.

A kontinens e három, itt összefoglalt, nagy hitközségében mind a közelmúltban ejtették meg a hitközségi pótválasztásokat. Ez az alkalom betekintést engedett a szóban forgó hitközségek autonóm életébe, törekvéseibe elért eredményeibe. Szinte kínálkoznak ezek az összehasonlításra és bizonyos tanulságok levonására.

A bécsi és berlini hitközségek (a bécsi részletekben, mint először) a választások előtt közzétették beszámolójukat is. A pesti hitközség ezt szükségtelennek tartotta; a beszámolás szokott idejétől nem tért el, mert vezetői annyira önzetlenek (vagy annak szemében, a ki kritizálni szeret, talán óvatosak) hogy a hitközség évi jelentéseit nem használják föl korteszélokra.

A legelső körülmény, a mi a három hitközség életéből szembetűnik, az, hogy a míg a pesti hitközségnek alig hét ezerre rugó választó tagja van, addig a bécsinek közel 12.000, a berlininek meg éppenséggel 21.000-nél is több. Az arány tehát ez: a pesti hitközség területén a lélekszámnak $8\frac{1}{2}\%$ -a, a bécsién 10% -a, a berlinién $17\frac{1}{2}\%$ -éka választó. Az aránynak ez a különböző volta meg is látszik első sorban a kultuszadó bevételeken, a mely Pesten vagy 160.000 frt, Bécsben 350.000 frt, Berlinben meg 600.000 frt. Berlinben tehát másfélszer annyi lélekszám mellett, közel négyszer akkora a kultuszadó-bevétel, mint Pesten. De az arány akkor is kedvezőbb Berlin javára, ha a kultuszadó fizető hitközségi tagok számát tekintjük, mert hiszen Berlinben háromszor annyi kultuszadó fizető mellett négyszer annyi a kultuszadó. Hasonlóképen a bécsi hitközség is kultuszadó dolgában előnyben van a pesti hitközség fölött, mert egy-egy hitközségi tagra aránylag és átlag Bécsben is több kultuszadó esik.

Hogy a bécsi hitközség mekkora budgettel dolgozik, azt nem tudjuk biztosan, de ha jól emlékszünk, az évi kiadások az egy millió forintot meghaladják. Az azonban, amit a berlini hitközség tesz intézményeiért, egyenesen csodálni való. A német birodalom székvárosában a két előző évben *harmadfélmillió* forint volt az évi kiadás, míg a most lejárt évben már *hárommillió százezer* forintot is meghaladó (*5.202,776 m.*). A pesti hitközség évi budgetje ellenben nem éri el egészen a félmilliót. Ez már aztán — tekintve a három hitközség lélekszámát — szembeszökően nagy különbség a pesti hitközség hátrányára. Ámde ennek is megvan a maga magyarázata. Bécsben és Berlinben a Chewra Kadisának és más jótékony intézeteknek (árvaház, siketnémák intézete, kórházak) nincs külön elszámolás alá eső budgetje, mint Pesten, hanem ezen intézmények, bár bizonyos autonomia nélkül nem szüklöködnek, igazgatás dolgában a hitközségnek vannak alárendelve s evvel közös mérleget adnak.

De ha a bécsi és berlini hitközségnél leszámítjuk a leszámítandókat, avagy a pesti hitközség területén

működő jótékony intézetek évi kiadásait is a hitközség speciális kiadásaihoz hozzáújtjuk, mindkét esetben azt találjuk, hogy a pesti hitközség abban, amit mint hitközség nyújt, a kontinens másik két nagy hitközségével szemben szintén jelentékeny hátrányban van.

A részletekben azon bansokkal kedvezőbb az a kép, a mit a pesti hitközség budgetje mutat. A pesti hitközség ugyanis oktatásügyi és istententiszteleti intézményeire nem csak aránylag, de effektive is többet költ, mint akár a bécsi, akár pláne a berlini hitközség, mely különösen az oktatásügygel bánik mostohán, amennyiben e czimen évi kiadása csak 15.000 frt. A pesti hitközség anyagi viszonyai is jóval rendezettebbek, mint a szóban forgó másik két hitközségé. Berlinnek pl. negyedfél millió forintnyi jelzálog terhe van, a bécsi hitközség a deficizből nem tud kivergődni, a pesti hitközség pedig *rendesen* szép felesleggel zárja le évi mérlegét.

Hogy a pesti hitközség anyagilag nem nyújt annyit, mint a bécsi és berlini hitközség, annak — az adófizetők száman kívül egyéb okai is vannak. Első sorban az, hogy a pesti hitközségnek nincsenek olyan nagy vagyonu tagjai mint a kontinens másik két legnagyobb hitközségének. Budapesten Rothschildokat és Bleichrödereket hiába keresünk. Azonfölül pedig itt a maximalis adókules is csak vagy két esztendeje, hogy 1000 frt, holott Bécsben régen 2000 frt, Berlinben pedig korlátlan és az állami jövedelmiadó fele. Viszont a minimalis hitközségi adó is Bécsben 10 frt, Berlinben pedig 6 márka (3 frt 50 kr.), míg minálunk ujabban 3 frt. Se a magasabb se a mélyebb census alapján nincs meg e szerint a pesti hitközség javára a mód, hogy a kultuszadó-jövedelmek valami jelentékeny mértékben emelkedjenek. Azonfölül pedig a censusnak szélső határai Pesten még egészen újak, melyeket teljesen kihasználni eddig alig nyílt alkalom. Az ember azt várta ugyan, hogy a minimalis kultuszadó, amint Berlinben, úgy Pesten is hirtelen fölszaporítja a hitközségi adófizető tagok számát s evvel együtt a kultuszadó jövedelmeket. Csakhogy a kultuszadó minimalis tételének megállapítása Pesten kétélű fegyvernek látszik, mert minimalisnak, a budapesti kereseti viszonyok között, a sok szegény ember szempontjából, nem elég minimalis; a jobb kereseti viszonyok között élőkre való tekintetből pedig — a hitközség érdekét tartva szem előtt — egyenesen káros, mivelhogy a tagok zöme a minimalis tételt szeretné fizetni.

Nem tudjuk, hogy a pesti hitközség kultuszadóját számon tartók ilyen tapasztalatokat szereztek-e; de a kultuszadó-eredményekből mi arra a következtetésre jutunk, miképpen azt, hogy hitközségi adójövedelem tekintetében a pesti hitközség aránylag oly nagy mértékben elmarad a másik két nagy hitközség mögött, amint az a föntebbiekből kitetszik, mással nem lehet indokolni. Tény az, hogy a kultuszadó bevételek emelését a pesti hitközség vezetői is czélozzák s a község érdemes elnöke, *Kohner Zsigmond* megválasztása után mondott s már

méltatott programbeszédében erre utalt is. »A latens anyagi erők fölszabeditása« — egyenesen ezt jelenti.

A fő már most az, hogy mi módon válik lehetővé a ki nem használt anyagi erők igénybevétele. A pesti hitközség elnökének ebben az irányban is van programja. A veszteglő és munkát kívánó szellemi erők dologba állítása, a hitközségi élet fölfrissítése.

Bécsben, Berlinben szintén ez a fejlődés jelszava, bár e két nagy községben, ha a választási mozgalmakból szabad következtetni, már most is több a mozgás, mint minálunk. A bécsi és berlini hitközség előjárósági jelöltjei a szó teljes értelmében programbeszédet mondtak, s a választók maguk is pártokat alkottak. A választás napján Bécsben a jogosultaknak 25%-a szavazott. Berlinben még több 35.5%, Pesten alig 15%. Igaz, hogy némi élénkséget nálunk is próbáltak a választási aktusba vinni, de hát ez olyan szegényes és silány volt, hogy attól fejlődést várni nem lehetett. Bécsben ellenben a választók olyan programpontokat (a census leszállítása, a maximális adókules megszüntetése, a kerületi kultuszválasztmányok létesítése, a héber oktatás erősítése, a szegény ügy reformja stb) állapítottak meg, melyek közül nem egyet a hivatalos jelöltek is elfogadtak; Berlinben pedig egyenesen a vallásos irányzatok: orthodox, haladó ütköztek. Mindez anyag az érdeklődésre, aminek fölbresztését »legfontosabb életkérdés«-nek jelentette ki a pesti hitközség ujonnan választott vezetője.

Ilyen természetű propositiókkal előállani most az új ciklus kezdetén, nem időszerű. Nem is ez a szándék vezetett bennünket. A cél csak az összehasonlítás volt avégből, hogy a kontinens másik két legnagyobb hitközségének életére vonatkozó adatokkal igazoljuk, miképpen teljesen jogosult a pesti hitközség újra választott elnökének az a szándéka, mely a hitközség fejlődése és fölszaporodó kötelességei teljesítése okából a hitközség területén meglevő tetemes anyagi és szellemi erőket fel akarja szabadítani.

A fölszabeditást alulról fölfelé és fölülről lefelé kell csinálni. Alulról fölfelé az anyagi, fölülről lefelé a szellemi erők dologba állításával. A hitközségi választmány és képviselő választottjai kell hogy pionirjai legyenek ennek a munkának. Nekik kell a hitközségi ügyek iránt való érdeklődést kivinni a pesti hitközség területén élő hitfelek közé s nekik kell az érdeklődés fölkeltésével a latens anyagi erőket ama kulturalis, vallásos és humanitarius művek szolgálatába állítaniok, melyeket a pesti hitközség, mint a hitfelek közös testülete vállalt magára. A hitközségi vezetésnek az a föladata, hogy erre megadja szervezetében a lehetőséget. Azt hisszük, az eddig kihasználatlan anyagi erőforrásokkal, a pesti zsidóság közép- és alsóbb osztályaival, nem lesz nehéz ily módon megértetni, hogy azon intézmények fentartásához, melyeknek terheit eddig csaknem kizárólag az a vagyonosabb osztály viselte, amely azokat legkevésbé veszi igénybe, — nekik is tehetségük szerint hozzá kell járulniok. Ez az igazság!

Komáromi Sándor.

Meturgeman.

Uj csillag jegyében.

S. Gy. Budapest. A műkritikusnak ez a lelkesedése igazán imponál. Sajnálja, hogy olyan könnyen jutott hozzá ahoz a nagy lelki gyönyörhöz és majdnem jobb szerette volna, ha az ország széléről kellett volna idezarándokolnia Kaufmann Izidor képeihez, kit nem láttunk lenni, fejlődni, aki mindjárt mint hódító tűnt föl, mindjárt mint első, egy Bonaparte a festészet terén. De hogy is leshette meg annyira a lelket, hogy úgy rá tudta azt lehelni azoknak az arczára, kiknél, mert rendszeren nem szeretik, épen lelket nem keresnek? Bizonyosan ő maga is lengyel zsidó, mondtuk; ezek között az alakok között tölthette gyermek- és ifjúkorát, szeretheti őket és azért azt az isteni szikrát, melylyel őt a Teremtő megáldotta és mely oly keveseknek az osztályrésze, arra használta föl, hogy tán félreösmert földieit és hitrokonait a világgal is megszerettesse. Ennek a nézetünknek kifejezést adtunk a vernisageon egy barátunk előtt, midőn vagy egy negyven éves, magas termetű, hatalmas koponyájú, hegyes, baroa szakállu férfiú fölötte sympathikus arcvonásokkal magyarul odaszólt hozzánk: »nem a, kérem! a képek festője magyar ember, aradi születésű és még most is magyar állampolgár, habár 20 év óta lakik Bécsben.« — »Tán ön az?« kérdeztük. — »Igenis, Kaufmann Izidor vagyok.« Igazán, ritka örömmünkre szolgált ez a találkozás, örömmünkre és büszkeségünkre mint magyar hazafiaknak és mint zsidóhitűeknek. Meg van hát a festészetnek is a maga Goldmarkja csakhogy Kaufmann Izidor csupa Sába királynékat ír.

Amit a művész életéből elmondhatunk, az nem sok. Szerencsés ember, kinek nem is igen voltak küzdelmes évei. Hisz semmi küzdelmébe sem került most sem, hogy őt rögtön első helyre tegye mindenki. Nagyszülei, kikről a művész nagy kegyelettel emlékszik meg, igen jámbor zsidók voltak; atyja korán elhalt és szegény édes anyja ép annyi iskolát végeztetett véle, hogy bejuttathassa valamely hivatalba. Járt az aradi zsidó iskolába, végzett aztán néhány realiskolát és bejutott az aradi iparbankba gyakornoknak. Csakhogy Izidor már az elemi iskolában is inkább rajzolgatott, mint tanult és a bankban is többet pepecselt, mint másolt. Dolgait Huszerl Mari nagynénje, kinek nagy üzlete van Aradon, büszkén mutogatta vevőinek, s így figyelmes lett rájuk egyszer Aczél Péter, akkori aradi főispán is, ki fogta a 20 éves Izidort, fölhozta magával Budapestre és miután itt Thán Károly mester kijelentette, hogy a fiúban van tehetség, a nagylelkű mecénás, kiről a művész nagy hálással beszél, a maga költségen az itteni Orsz. mintarajztanodába adta, ahol azonban Kaufmann, ki ezalatt önönmagát s fölismerete, csak rövid ideig maradt. Elment Bécsbe, ahol két évig ernyedetlen szorgalommal dolgozott a Trenkwald mesteriskolájában; azután Münchenbe zarándokolt, ahonnan azonban csakhamar visszatért az osztrák székvárosba. Mecénása elvesztette vagyonát és édes anyja

is segítségére szorult. Hozzá látott hát a kenyérkereső munkához. Rajzolt, festett kiadóknak, képkereskedőknek és szerencsés volt, mert munkáit jól fizették és nem készíthetett annyit, amennyit rendeltek nála. Nagyobb szabásu képeket csak vagy 5 év előtt kezdett festeni, és ezek mindannyian egy genre-ből valók, a *lengyel zsidók* életéből. »Ezeket itélik meg leghamisabban, — mondá nekünk a mester — ezeket figyeltem meg, és hogy megösmertem, meg is szerettem őket. Elmentem hazájukba, hónapokat töltöttem egy-egy kis lengyel helységben, a csodarabbinál és chaszidjai közt, a »klaus«-ban és »bész-hamidras«-ban és kiapadhatlan forrását találtam ott az érdekesnél érdekesebb sujék-nek, mert nincs kör, melyben oly gazdag és megkapó a kedélyélet, mint a sokat gyalázott lengyel zsidók között.

A legrongyosabbnak is irigylésre méltó a családi élete, hitéletük poéziséhez képest meg épenséggel nincsen fogható. Nekik szenteltem ecsetemet; a nyomorultaknak, kiket rosszul ösmernek még saját hitrokonaik is. »És szeretnek ők is engemet«, folytatábüszkén a művész. »Ösmernek, tudják, hogy szeretem őket és ha közjük jövők, ünnepet ülnek és majd hogy agyon nem dédelgetnek. Látja ezt a gyűrűt ezzel a héber fölirattal — és egy nagyértékű gyönyörű antique-művü gyűrűre mutatott kedves fenhéjázással — ez a szadagorai csodarabbitól való.«

A lengyel zsidókat — szólt még a művész — eddig rut, visszataszító alakoknak festették. Munkácsi Mihály kiválasztotta a legnyavalyásabbjait, a leggöthösebbjeit Krisztus-trilógiájához és a szerencsétlen lengyel zsidókat önkéntelenül is százezren gyűlölték meg a 2000 év előtti jeruzsálemi zsidók helyett; én *csak a szépét festem* — és mennyi köztük a szép, a valóban, az ideálisan szép! — elösmérem, elfogult vagyok irántuk, de én ezt az elfogultságomat föl nem cserélném a világ összes józanságáért.«

A mi Kaufmannak téli kiállításunkra küldött és a VIII. terem 223—228 számokat elfoglaló képeit illeti, laikus létemre csak annyit konstátálok, hogy valósággal fascinálva áll meg előttük minden látogató. Vannak finomságok, miket csak a művész ért meg teljesen; vannak képek, melyek csak a laikusra hatnak, de a melyek mellett fitymálva megy el a műkritikus: Kaufmann képeinek csodálattal adóznak mindnyájan. Az ő művészete hasonlít Hunyady János operájának muzsikájához, melyet elragadó szépnek találnak azok is, kik csak a klasszikus zenéért tudnak lelkesedni és azok is, kik Verdi mellett elalusznak, de élnek-halnak Rác Pali nemzetségének siró-rívó hegedűjéért.

Vannak aztán vonások, melyeket jobban mint a művész és jobban mint a műkritikus ítél meg az ahoz a *tárgyhoz* értő, melyet a művész választott. Mint olyan, azt állítom, hogy Kaufmann az ő festményeit nem jól nevezte el, pedig festményénél, szoborműnénél még fontosabb a találó elnevezés, mint a szindarabnál, vagy könyvnél.

Egészen elhibázott az elnevezés, a 226. számú képnél, melyet a festő, »A kétkedőnek« keresztelt el, ha ugyan lehet *ilyen tárgy* képnél keresztelésről szó. A látogató, hitében meghasonlott emberre gondol, pedig a kép nem ilyet mutat. Ritkaszép fiatal lengyel rabbit látunk, ki foliansokkal megrakott asztal mellett ülve, egy kérdésnek a megoldását keresi, mely neki studium közben fölöttött. »Es ist ihm eine kase kose« mondanók a talmudisták jargonjában. *Kérdése* van és keresi a feleletet. A rabbi, mondjuk, rájött, hogy Rambam egy és ugyanazon dologról két helyen különböző módon dönt. Tiszta ellentmondás. Az egyik halachaban tiltja azt, mit a másikban megengedhetőnek mond. Szóval »sulyos Rambam«-ja van, vagy mint a talmudisták mondják: er hat einen »harben Rambam.« A kérdés, a fönnakadás, a kutatás csodálatos módon van kifejezve a különbben is remekül kidolgozott alakon. Mondhatnám, kérdez azon a képen és el van telve a »sulyos Rambam«-tól nem csak az arcz, de minden, ami körülötte van, a ruhájais, a könyv is, még tán az asztal és szék is. Kérdez azon a képen minden és érezzük, fogadást ajánlunk, hogy a rabbi ott ülő helyében meg és találja a kiegyenlítést. Ezt nem mondja el nekünk a kép czime, sőt egészen mást mond.

Vagy ott a másik kép, a fődarab, a 225. számú, a legremekebb mű, mit hosszú idő óta festőnek az ecsete alkotott: »A templomban« czimü. Ennek is más nevet adtunk volna. Nem a gyülekezés és nem az istentisztelet és nem a falusi zsinagóga, hogy ugy mondjam »ugrik itt a szembe«, hanem az imádkozó hivek figyelme az előimádkozóra. Már napok óta hiresztelhatték a kicsiny községben, hogy az előimádkozó, mondjuk, »uj tikanto sabosz«-t fog énekelni. Tán ő járt Tarnopolban, vagy a tarnopoli híres kántor, ki a falusi előimádkozó sógora, járt önála, a mely alkalommal uj »nigen«-t (melodiát) tanult el tőle a szombati »tikanto sabosz« kezdetü reczitációs imára. Most pedig ép előadja. Az »omed« (oltár) előtt áll, s mi nem látjuk csak a hátát, melyet épen nem uj talisz (imaköpenyeg) fed, de mintha csak hallanók a czikornyát, nem a szájából, hanem a fölemelt — kézből. Mert ez a kéz beszél.

A figyelő hallgatóságot, azokat a vérből-husból való alakokat leirni, nem érzem magamat hivatottnak. Művésznek, a toll művészenek kellene lennie annak, a ki csak halvány képet is közvetíthene róluk. Mindegyik alak egy külön studium, mindegyik külön él, mindegyik mást gondol, mást érez, mást fejez ki, csak úgy mint a való életben magában. Az öreg dáján arca azt mondja: a templom tán még sem való ilyen produktóra; a melamedot ilyen dolgok nem érdeklik, inkább buzgón imádkozik; a fiatal marsallik figyel, hogy estére a »melavé malké«-nál (szombatbucszutató lakoma) már ő is elénekelhesse az uj »nigen«-t, még pedig jóval tetszetősebben; a község »szent«-jét áhitatra hangolja az ének; az egyházfinak is tetszik, de nem árulja el, mert az előimádkozó ellensége. S mit szóljunk a gyermekalakokról? Ne nevéssenek kérem:

angyalok kaftánban, tincsekkel és a szokásos hernyós sipkákban! Milyen tisztára öltöztette őket az édes mamájuk a szombat tisztelésére! Valósággal leragogy róluk a szombat ihlete, a mama szeretete. Az egyik lurkó, mert későn jött, hamar elimádkozza a mit mulasztott, kicsiny eszével észre sem véve, milyen esemény játszódik le a templomban; egészen más legény az a másik ott, ki a nagybácsija mellett huzódott meg a pad sarkán: ő, ő már tudja, mi történik, ugy tesz ő is, mint a nagyok: figyel az új »tikanto sabosz«-ra.

A templomberendezés, a padok (az egyikről Gerő Károly azt jegyezte meg, hogy látszik rajta, hogy ép tegnap surolta meg az egyházi szombat tisztelésére) és minden egyes részlet, a legapróbb is, egy nagy művész teremtő erejére vall, ki életet lehel még a holt tárgyakba is, melyeket a vászonra varázsol. Az egész képen szeretet, a művész szeretete ömlik el; csupa szép, csupa kedves és szeretni való embert mutat be nekünk. És meg is szereti mindenki a Kaufmann lengyel zsidóit, kárpotlásul a gyűlöletért, melyet a Munkácsi lengyel zsidói oly ártatlanul keltettek. A művész 6500 frtra becsülte a nem épen nagy képet. Potom ár ilyen műremekért.

G. H. B-ben. Elmondunk önnek egy kis történetcskét. Megtudja belőle, mit tarthat *ilyenfajta* ígéretekről. A rajeci maggidot, ki híres vándorprédikátor volt, egy község, mely félt a rabbi ostromozó szónoklatától, csak azzal a kikötéssel engedte szószerékére, ha tartózkodni fog a személyre való czélozgatásoktól. A maggid mindent megígért, amit csak akartak, csak hogy a szószerékre engedjék. Fölkerülve, így kezdte prédicációját: Tudjátok, rabószái (tanítóim; régi zsidó megszólítás), hogy fogadásomnál fogva utjaimat gyalog teszem meg. Mielőtt azonban ideérkeztem, a hosszú úttól annyira kifáradtam, hogy egy szemben jövő fölnyergelt szamarat arra kértem, venne a hátára és vinne a közeli községbe. Nem tehetem, szólt a szamar, mert én épen ellenkező irányban igyekszem. Jól van, mondtam én, vigyél oda, a hova te mégysz és a szamar engedett. Ahogy elhelyezkedtem, egyet rántottam a gyeplőn és az állatot az önök községe felé irányítottam. A szamar emlékeztetett ígéretemre, mire így szóltam: Kedves, jó szamar, mikor ígértem, még lenn ültem a földön, most itt fönny ülök a nyeregben, kezemben a gyeplű: oda megyünk, a hova én akarom. És a maggid folytatta. Fődoloz ezek után, rabószái, hogy fölkerültem ide. S hogy itt vagyok, úgy fogok beszélni hozzátok, ahogy én találom jónak és nem ahogy ti akarjátok, és belefogott a szapulásba, hogy csakugy recsegett belé a szegény község vékes háta. — Megértett. Bölcsnek elég az intés, tartják a régiek.

St. Ig. rabbi F-ben. A kérdező fölvilágosítást talál kérdésére *Broughthonnak* a »Religióról« szoló lexiconjában, mely magyarul is megjelent. Mindszenti Sámuel-től Komáromban 1792 ben. (Van e újabb magyar fordítás, azt nem tudjuk.) Eszerint Leibnitz Theodiceájában előforduló *Somonacodom* Siam főistenének és egyszersmind vallásalapítójának a neve. Tanait és történetét *Broughthon* jó 3 kolumnán ösmerteti, miket természetesen nem reprodukálhatunk. Csak annyit említünk, hogy a siámiak egyik vallástétele *Somonacodom* újabb megjelenése. Jönni fog, hogy megváltsa a világot. Erre a hitre

már sok csaló épített, kik *Somonacodomnak* adták ki magukat és kik a bonzok (papok) segítségével néhány-szor már forradalmat is okoztak. — *Mango-Capac* (kit szintén Leibnitz említ) Peru őslakóinak főtörvényhozója, inkája (király) és halála után istene. Az embereket a napimádásra tanította.

Most engedje, rabbi ur, hogy mi kérdezzünk valamit. Minek kellene a kimondhatatlan nevű vad bálványok, a nevével itélve, román ügyvédnek és hajdani papnak? Azért kérdezzük, mert olvasás közben föltűnt, hogy *Somonacodom* is, *Maga-Capac* is törhetetlen szeretetre és hűségre intették a népet a föld iránt, melyen születtek. — De hisz ilyen tanokért nem kell a bálványokhoz fordulni.

L. B. Budapesten. Egyesület, mely főképen a tagok kölcsönös segélyezésére alakult, követhet szép czélokot, rászolgálhat a dicséretre, de a testületek sorába, melyek tisztán humánus czélokot szolgálnak, nem való. Ha pl. összeáll 25 ember és egyület alakítanak szegény betegek segélyezésére, az tisztán jótékony egyesület, ha azonban egymás támogatására állanak össze megbetegedés esetére, az már csak kölcsönös segélyegyesület, még ha itt-ott támogat olyanokat is, kik az egyesülethez tagsági díjakkal nem járultak. Így fogtuk föl a dolgot és ezért nem vettük föl sorozatunkba az Orsz. izr. tanítóegyesületet, melynek áldásos működését annyiszor emeltük ki már, de a mely, minthogy a tanítók mégis csak egymás támogatására alakították, mégsem tisztán jótékony egyesület. Ugyanezért nem említettünk sorozatunkban sok más egyesületet sem, többek között a »Zion«-t, mely szintén nemes működésű, de mégsem tisztán jótékony testület. A tisztán kulturális intézmények közé sem sorolhattuk az Orsz. tanítóegyesületet, melynek végtére is egyik főfeladata tagjai érdekeinek megvédése. Nemes érdekek, tagadhatatlan, de mégis csak tagjainak magánérdeke, mit nem mondhatni sem a rabbiszemináriumról, sem a tanítóképzőről, sem az ösztöndíjegyületről, sem az iskolákról, sem az árvaházakról, sem a kórházakról, sem a süketnémák intézetéről, sem a kézmű-egyesületről, sem egyetlen institutióról sem, melyeket abban a czikkben felsoroltunk és melyek vagy tisztán jótékonyasági, vagy tisztán kulturális és felekezeti czélokot követnek. Lehet, hogy tévedtünk, lehet, hogy nem helyesen distinguáltunk, de hogy alacsony motívumok vezéreltek volna bennünket abban az összeállításban, azt csak alacsony gondolkodás teheti föl rólunk, amiért még csak nem is haragszunk. Az ilyen lelki nyomoruság csak szánalmat kelt és azt a vágyat, vajha tudnánk segíteni a szegényen!

Dr. F. M. Budapest. *Béla*, mint tulajdonnév előfordul a Szentírásban, ugyszintén az *Árpád* név is; mindkettő mint helységnev. Az Erzsébet név azonos a héber *Elisébával* (Áron főpapnak a felesége), *Zsuzsanna* a héber *sosannával*, amely azonban a szentírásban nem mint tulajdonnév fordul elő. *Sosanna* lilionot jelent.

Hassóel. *Philosophus*, azaz a bölcs barátja, amely elnevezésben, tagadhatatlan sok a szerénység. Csakhogy ugyanezt tapasztaljuk a zsidó elnevezésben is: *Talmid-chacham*, azaz bölcs tanítványa a zsidó tudós neve, ami még nagyobb szerénységre vall. — Kain és Abel nőtestvéreiről, kiket aztán feleségeikül vettek, a zsidó rege is tud. Eszerint Éva Kainnal együtt megszülte volna *Aarrun* lányát és Ábellel együtt *Ovain*-t. Mire támaszkodik ez a rege, azt nem tudjuk, tény azonban, hogy a midras is állítja, hogy Éva mindannyiszor ikreket szült.

Érmellék. Bocsánat! csak más nevelés, ami nem azonos a jobb neveléssel.

Magyarázatok az Ötkönyv hetiszakaszaihoz.

Vajjésev.

IX.

József és Dreyfuss.

Talmud. Sabbath 22. a: »Rabbi Tanchum mondá: Ha a chanukamécset husz rőfnél magasabbra tették, az érvénytelen.

És mondá rabbi Tanchums: Miért vagyon írva (Genesis 37, 22): És a gödör — melybe a testvérek Józsefet beledobták — üres volt, *nem volt benne víz*: hiszen ha csak annyi állna, hogy »A gödör üres volt«, már tudnók, hogy nem volt benne víz? A szent írás csak azért írta ki, hogy *nem volt benne víz*, mert jelezni akarta, hogy *víz nem volt* a gödörben, *de kígyók és skorpiók igenis voltak benne*.

Talán nem is igaz! Talán csak egy szörnyű, kínos álomkép az az egész rémdráma, mely immár évek óta folytonos idegfeszítő izgalomban tartja az ujságolvasók millióit, az egész civilizált emberiséget! Talán a vesztét érző tizenkilencedik század végső halálvonaglásában egy rémes víziót lát csupán, amely vízióban, mint hajdan Ábrahám atyánk álomlátásában, lecsaptak a ragadozó madarak — az Eszterháziak, Paty du Clamok, fátyolos hölgyek s több efféle jó madarak — egy nemzet szétmarczangolt hullájára; vagy talán Nebukadnezar vízióját az aranyfejű, réztörzsű és agyaglábú rémalakról, melyet egy a magasból leguruló kötömeg pozdorjává zuzott, betöltvén vele az egész világürt, mely álomképet Dániel próféta tudvalevőleg Nebukadnezarra és utódaira, az egymásután következő és egymásután gyorsan elpusztuló francia hadügyminiszterekre vonatkoztatná, kik a hatalom polczáról törékeny agyagként omlottak alá az igazság sujtó nyomása alatt; avagy talán, hogy hetiszakaszunkra térjünk, oly álomképet, mint egyiptomi udvari pékmesteré, kinek fejről a madarak véstkárogva szedegették a süteményt, később a húst, mint a francia vezérkar ragadozó tollasai a szerencsétlen Dreyfuss kapitány csillagait, becsületét!

Mondom, hajlandó volnék ezt a példátlanul látszó francia cause célét egy rémes álomlátomásnak tekinteni, ha... ha csakugyan — *példátlan* volna. De ezt a jelzőt egykönnyen alkalmazni nem szabad; sőt azt hiszem, hogy bibliaforgató embernek, ki a szentírás emlein növekszik, táplálkozik, ezt a szót épen úgy mint a »véletlen« szót törülni lehetne a szótárakból. A biblia szellemétől áthatott jámbor hívő megvan győződve arról, hogy az isteni Gondviseléstől rendszeresen vezetett világban »véletlen« nem létezik, mert minden esemény, még a legesekélyebb is, a Gondviselés előre eltökélt szándékából határozott célzattal történik és a talmud tétele szerint még a kis ujjunkon »véletlenül« ejtett tűszurás vagy vágás is »előre ki volt hirdetve az égből«; de épen úgy tudja a bibliaolvasó Kohethe (1. 9.) mondasából — melyet a bibliában járatlanok kiirthatlan következetességgel R. Akibának imputálnak —, hogy »nincs semmi új a nap alatt; rámondhatod valamire: ime ez új dolog, pedig ez már régen megvolt az előttünk lévő időkben«. Tudja tehát, hogy *példátlan* eset nem létezik, mert mindenre volt már példa, még pedig — merem állítani — hogy mindenre megtaláljuk már mi ottan a rajeczi maggid bezuzott ablakait, a pályadíj kitüzött botot, Nordaut és Herzlt, a bécsi antiszemita bélyeghamisítókat és sikkasztókat, sőt még a patkánybőrbe bujtatott emberfaló bacillusokat és az emberbőrbe bujtatott zsidófaló fenevadakat is; hát ne találunk meg az ördögszigeti martirt?

A Dreyfuss esete és a József esete közt szembe-
szökő az analógia sok tekintetben. Gyűlölködő testvérek
ármánykodtak Kanaanban József ellen, gyűlölködő
kartársak törtek Párisban Dreifusz életére; mindkét
esetben az üldözés következménye árulás és az áldozat
számkivetése, otthonából való eltávolítása volt; amott
Kanaanból Egyiptomba, itt Franciaországból az Ördög-
szigetre hurczolták az ártatlan áldozatot; de előbb itt
is, ott is megfosztották a testvérek a testvért aransuj-
tásos kabátjától, melyet jó magaviseletével kitüntetésül
magának kivivott volt. Csakhogy míg József testvérei
ezt, a kegyetlen aktust csendes távoleső helyen egymás-
közt végezték, addig a párisi kartársak bírói ítélettel
pecsételtették meg a testvér megbecstelenítését és a nagy
nyilvánosság előtt, dobpergés közben hajtották végre,
hogy tulharsogja háborgó lelkiismeretüket. De nem, nem
azért! A lelkiismeret furdalása csak József testvéreiben
ébredt föl, súlyos ballépésüket, bár későn, megbánták,
tettüket szégyelték, öreg atyjukat kimélték, keblükbe
zárták a bűn szörnyű tudatát és — a Midras szerint
— a szabad ég alatt esküt tettek, hogy addig nem
nyugodnak, míg meg nem kerítik az elvesztett testvért;
ellenben a francia kartársak keblében, ugy látszik,
végképen kiveszett a jobb érzés, elnémult örökre a
becsület szava, kihalt a lelkiismeret, szemérmetlenül kér-
kednek a büntetlennel, kimélettel, megbánást nem ismernek,
sőt bünt-bűnre tetőzve, minden tőlük telhetőt elkövetnek,
hogy az elvesztett testvér soha többé vissza ne kerüljön.
Persze ők nem adták olyan olesón a testvért mint
Jakob fiai. Ezek csak husz ezüst sekelt kaptak Józsefért,
míg a Valsin-Eszterháziak sokkal jobban étékesítették az
áruandó portékát, hogy költséges passziókra minél többet
zsebelhessenek, mert ehhez pénz kell. Nem lehetetlen,
hogy a pénznek — melyből több volt és kevesebb
kellett Dreyfussnak mint Eszterházinak — itt ugyanaz
a szerepe jutott mint a József tarka köntösének: az
irigységkeltés; a széttépés sora aztán az igazi tisztí köntösre
került. És midőn a távolból lelki szemünkkel
láttuk a tisztí jelvényekkel ékesített és becsületben viselt
köntös széttépett foszlányait, mindnyájan fölajdultunk,
mint hajdan az öreg Jakob: »*Fiamnak köntönse, vad-
állat ette meg őt, széttépték, széttépték Józsefet*«.

De hát mivel érdemelte meg Dreyfuss és mivel érde-
melte meg József e szörnyű bűnhődést? A hívő ember
felveti ezt a kérdést, bár feleletre számítania nem
szabad. A midras is felvetette a kérdést és azt feleli,
hogy József bűnhődése igazságos volt, mert azelőtt türel-
metlen volt testvérei iránt, ártatlanul vádolta őket atyjok
előtt nagy bűnökkel, azért az ő vádjaihoz hasonló bűn-
hődés érte. (1. Rasi Gen. 37, 2-hez.) A párhuzamhoz
tartozik, hogy mint kuriozumot ide iktassam Dessewffy
Arisztid »Mi a spiritizmus« című legújabb könyvének
egy passzusát. Ő és spiritista társai a közelmúltban egy
séance-on Dreyfussra kérdezősködtek a médiumnál, mire
állítólag ezt a feleletet nyerték: »Bűnhődése *igazságos*.
Egyik előző anyagi életében rajongó türelmetlenségből
mint *inquisitor* sokakat ártatlanul megsanyargattatott,
ólomzárkákba záratott, ma hasonló vallási és faji gyű-
löletnek, az antiszemitizmusnak esett áldozatául.« Vajjon
nem olvasta-e Dessewffy ur vagy az ő médiuma a
Midrast?

Józsefet előbb Kanaan mezején gödörbe dobták,
azután az egyiptomi börtönbe került egy alávaló *bilbul*
(ráfogás által); két szenvedési stációja jutott Dreyfuss
kapitánynak is: a párisi börtön mélysége és az Ördög-
sziget magaslata. Hogy a titokzatosság leple alatt egy
bizonyos »*fátyolos hölgynek*« nemcsak Párisban, de

Egyiptomban is aktív végzetes szerepe jutott a drámai hős sorsa körül, azt minden iskolás gyermek tudja, aki valaha Potiferáról hallott valamit; de talán nem mindenki ismeri azt a kulissza mögötti titkot, melyet a Midras árul el: hogy t. i. még a Henry ezredes *véres borotvájának* is kijutott a működésből, még pedig a fátyolos hölgy jóvoltából. Midőn ugyanis Potifera — így beszéli a Midras — szerelmi sóvárgásában napról-napra jobban lesoványodott, előkelő társnői, az egyiptomi udvarhölgyek, faggatni kezdték, hogy mondja meg, mi az ő betegsége, vagy bánata! Potifera minden szóbeli felelet helyett egyszer egy »jourt« — így neveznők ma — rendezett a fiatal hölgyek számára, eszrogot és egyéb ily gyümölcsöket hozatott az asztalra, minden hölgy tányérja mellé pedig egy élesre fent borotvát tétetett, hogy ezzel hántsák és egyék a gyümölcsöt. Az asztal körül pedig József, a feltűnő szépségű héber szolga teljesítette a szolgálatot. Alig telt el néhány perc, midőn azon vették magukat észre, hogy egész vértócsa van előttük és körülöttük, nem mintha valami gyilkosság vagy öngyilkosság történt volna, hanem azon egyszerű okból, mert a hölgyek valamennyien az ifju feltűnő szépségét bámulták a gyümölcs-hántás közben és az eszrog helyett saját kezeiket vagdoszták össze-vissza s így mindnyájan egyszerre megértették a Potifera betegségét.

De hol vannak — hogy szövegünkre térjünk — a bibliai drámában a jobb jellemek? A *Picquart-ok*, *Zolák*, *Laborik*? Egyelőre csupán egygyel foglalkozunk, kit a szentírás már az első felvonás kezdetén megnevez, ez *Reuben*. Midőn a testvérek egymásközt elhatározták, hogy Józsefet megölik, felszóltat Reuben és megmentette kezükből, mondván: Ne üssük agyon! Ne ontsatok vért, dobjátok a gödörbe a pusztában, de kezet ki ne nyujtsatok ellene; ezt azért mondta — ugymond a szentírás —, »*hogy megmentse őt kezükből, hogy visszavigye atyjához*«. Mire a Midras azt a különös megjegyzést teszi: »Ha tudta volna Reuben, hogy az irás tanuságot tesz majd szándékáról, *hogy megmentse őt kezükből, hogy visszavigye atyjához*«, vállára kapva hazavitte volna Józsefet atyjához.« Mit akar a Midras e különös megjegyzéssel mondani?

Apósomtól, Rosenfeld Mayer miskolci főrabbi úrtól hallottam egyszer a következő magyarázatot. Reubennek, bár ő is irigyelte, gyűlölte Józsefet, éber, érzékeny lelkiismerete volt, melyet a gyűlölet szenvedélye nem harsogott túl, de annyira még sem ösztökölte saját lelkiismerete, hogy kellő határozott nyíltsággal fellépjen többi testvérei ellen. Áltatta önmagát, megnyugtatta saját lelkiismeretét, meg volt magával elégedve, ha Józsefet a gödörbe dobhatja, anélkül, hogy tovább kutatott vagy gondolkodott volna, hogy ki tudja mi lehet annak a gödörnek a fenekén. Ha azonban Reuben sejtette volna, hogy a mindentudó Isten az ő mentési szándékáról bizonyítványt lesz majd kénytelen kiállítani, akkor Reuben mégis nyíltan és határozottan lépett volna fel testvéreinek sötét terve ellen és nyíltan a vállán vitte volna haza.

Alapszövegünkben R. Tanchum két egymásmellé állított mondása — Chanukamécscről és a József gödréről — az önámítástól, a lelkiismereti kötelességek ily tökéletlen teljesítésétől akar bennünket óvni. A látó-körünktől távolos, husz rófnyi magasságba helyezett chanukamécscs a lelkiismeret gyenge pislogását jelzi; ez érvénytelen, mert csak pislog, de nem világít, a lelkiismeretet csak altatja, áztatja, ámitja. Ime, ott a tanubizonyosság. József gödrében nem volt víz. Reuben csak egy felületes pillantást vetett rá, nézte, hogy nincs-e

benne víz, pedig ha alaposabban szemlélte volna meg a mélység fenekét, észrevette volna a kigyók és skorpiók hemzsegését és az életveszedelmet, melybe testvére kerül, melyből ő épen menteni akarta.

Dr. Jordán Sándor,
fogarasi meggyés főrabbi.

H i r e k.

— Milyen katonák ezek? Ezzel a kérdéssel fordultam f. h. 2-án reggel egyik néppárti íróbarátomhoz, kivel — épen a tempo — az utcán találkoztam, egy előttünk elmenetelő csapatra mutatva. — Hát milyen katonák? adta vissza csodálkozva a kérdést. Közös hadseregbeliek; bakák. — Nem úgy értem, szólék, hanem *milyen vallásuak?* Barátom nagy szemeket meresztett rám. Magában körülbelül ezt gondolhatta: ez a zsidó megbolondult; hangosan azonban, most is csak ismételte a kérdést: *hogy milyen vallásuak?* — Igen, igen, milyen vallásuak? folytattam, hisz ön csak a multkor állította a klubban, hogy a zsidóra ráösmer még a dominóban is. Ezeket sine dominó, hát mondja meg, milyen vallásuak? Molnár apát hive és az én jó barátom, még mindig nem fogta föl a helyzetet. — Hát hogy lehet ilyet megállapítani? szóló. Hisz katonáikat nem választják külön felekezetek szerint. Vannak ezek között bizonyosan mind a hét vallásból. Hát nem találja, hogy ezek mindannyian zsidók? — Nem biz én. Sőt ugy menetelnek és olyan tartásuak, hogy öröm őket nézni. — Hát akkor tartson vélem, kérem, még csak két perczig. Tessék csak figyelni... befordulnak a Sip-utczába... most balra kanyarodnak... egy darabig a dohányutczában haladnak... nini, most elnyeli őket a dohány-utczai — zsidó templom udvara. — Hát persze; hisz azok zsidóhitű katonák, kiket a legfőbb hadur félszázados jubileumára a maguk felekezete templomába vezényelnek istentiszteletre. — Nem éltem vissza a diadallal és barátom fölsülésével, sőt nem is szóltam többet a dologról. Ott álltunk a templom bejárata előtt, a hova csapat csapat után érkezett, tisztek és legénység teljes diszben, hogy bevonuljanak a teljesen kivilágított hatalmas templomesarnokba, melyet csakhamar megtöltöttek a legkülönfélébb fegyvernemek csapatai: gyalogság, tüzérség, lovasság, műszaki ezredbeliek, szekeresek az egész helyőrség összes ezredeiből. Az első padokat körülbelül 300 tiszt foglalta el, a többi sorokat egész az ajtóig altisztek és katonák teljes katonai parádében összesen *kétezer-négyszázan*. Soha olyan képet a zsidó templomban! — Hát mi történik itt? kérdezte most kíváncsian barátom, ki a templomba is bejött vélem.

— Ülünk le — szólék — és figyeljünk. Ott fön az a nyitott sátor, melyet görögtűz világít meg, a frigszekerény, melynek falait aranyba és ezüstbe öltöztetett pergamentekercsek állják körül. A Szentírás szövegét tartalmazzák, a melynek megőrzésére vállalkoztunk és mely a zsidóság legnagyobb szentségét képezi. Most a frigszekerénybe lép két templom-előjáró, mélyen meghajtják

magukat, kivesznek két ilyen Szentírástekercset és az istentisztelet megindul. A remekhangú főkantor ünnepi ornátusban, vállán imaköpenyvel az oltár elé lép és solo elénekli a 16. zsoltárt, melyet királyzsoltárnak is hívják (mert imát tartalmaz a királyért) azon a nyelven, melyen azt 2800 esztendő előtt Dávid király szerzette: szent héberül. Most a szószékre lép egy fiatal pap, dr. *Horvát Dezső*, a hitközség hittanára, kit csak nemrég avattak pappá a magyar rabbiképzőben, de aki egyszermind katona is: *tábori lelkész*, és gyönyörű magyarsággal, költői nyelven imádkozik a legfőbb hadurért, kinek tetteiről, nemes lelkéről, igazságszeretetéről beszél, úgy, hogy kigyuladt tőle a lelkesedés a hadfiak arculatán. És száll az ige magyarul, és belé csendül idegen, de szent hang, a melyen Isten a tizparancsolatot adta és mely Izraelnek ma is imádságának a nyelve. Prédikáció után a 42 személyből álló kórus a *Jócai Mór* szerzette magyar király-hymnust énekli, hogy csak úgy rengenek bele a templom falai; — de tovább nem maradtunk. Barátom észrevette, hogy katonáék mozgolódnak. — Siessünk előre, szól, különben be kell várunk a teljes elvonulást, mely jó sokáig tarthat. S úgy is történt. Előre siettünk s a kapuból néztük, tiszték mint rendezik a sorokat, melynek minden egyes embere mint czövek úgy áll meg és mint lépnek aztán ritmikusan, mint ha az a sok láb egy emberé volna csupán, keményen, mintha csak be akarnák szakítani maguk alatt a földet — a zsidóhitű katonák.

Sz. M.

— **Első osztályú Erzsébet-rend.** Zsidó asszony még ilyet nem kapott s mivel a rend még egészen új s Magyarország védőasszonyának emlékére alakult, holott császári jubileumi alapítás kívánt lenni — nem is igen kaphatott. Olvastuk azt a névsort is, a mely a császári jubileum alkalmából a vörös kereszt egyesület kitüntetettjeit foglalta magában . . . itt sem találtunk zsidó hitűt, holott a vörös kereszt egyesület egyik legújabb és legnagyobb magyarországi alkotása, az üdülőház, Machlup névéhez fűződik s a név elhunyt viselőjén kívül mások is vannak zsidóhitűek, a kik hasznos szolgálatot tettek a vörös kereszt egyesületnek. Nem panaszképen hoztuk ezt szóba, csak mint tényt konstatáljuk abból az alkalomból, hogy az Erzsébet-rendnek megvan már az első zsidóhitű tulajdonosa. Ki más lehetne ez vajjon, mint az az asszony, a ki erre leginkább reászolgált, a kinek neve szinte mindenütt otthonos, a hol jól kell tenni, a ki néh. férje után francia, de cselekedetei folytán minden nemzet lelkéhez nőtt és szerepet játszik társadalmában. Gereuthi báró *Hirsch Mór*né, szül. *Bischofsheim Klára* az, a ki a mi nagyszivű királynénk emlékét őrző és az ő szellemében működők jutalmazására alapított Erzsébetrend első osztályú jelvényét kapta, még pedig, a mint a *Bánffy* ellenjegyzésével ellátott királyi kézirat mondja, a »jótékonyság terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül.« Hogy mik e kiváló érdemek, bajos volna most felsorolni, terünk is alig volna hozzá. De azt tudjuk, hogy a legutóbbi és nem a legutolsó ilyen érdem az a 350.000 frt, a melyet a bárónő csak az imént a pesti izr. négyesület félárva házában adott.

— **A Bródy Adél-féle gyermekkórház** vezetőbizottsága november hó 29-ikén alakuló-ülést tartott. *Grosz Gyula* dr., főorvos az alakuló ülésen beszámolt

a kórház ez évi működéséről. Érdekes adatai közül a következőket emeljük ki: A megnyitáskor csak 81 ágy volt a kórházban, a mely szám azóta 117-re emelkedett. A szaporodás tehát 36 ágy. Fekvő betege f. év január elsejétől november 28-ikáig 774 volt a Bródy Adél kórháznak, 550 a belgyógyászati, 150 a sebészeti és 74 a szembeteg osztályon. A fekvő betegeknek csak fele, 388 volt zsidó hitű, díjat pedig csak 173 gyermekért fizettek, úgy, hogy 601 gyermek ingyen vette igénybe a kórház összes jótéteményeit. Bejáró beteg a folyó évben a mondott napig 7360 fordult meg a gyermek-kórházban, a kik számára 25,375 izben rendeltek, úgy, hogy egy egy napra átlag 77 bejáró beteg esik. A megnyitás óta 12,661 beteg vette igénybe ez új intézményt és orvosi segélyét. A bevétel nagyon kevés, 4114 frt 88 kr. volt, az október 31-ikéig fölmerült 30,556 frt 17 krnyi kiadáshoz képest, a mit a jelentést tévő főorvos panaszképpen emelt ki. *Tenczer Pál* azonban, a ki *Grosz* dr. jelentését melegen méltatta, a nagy kiadásokhoz viszonyítva szokatlan kis bevételt a maga részéről éppenséggel nem tartja elszomorítósnak, mert ez bizonyítja leginkább, mekkora szükség volt az intézményre, minő előkelő humanitárius munkát végez az, s mekkora segítséget nyújt különösen a szegényebb néposztálynak felekezetre való különbség nélkül. Az alakuló ülésen elnökké: *Keppich Lipót*ot, tagokká pedig a következőket választották: *Kohner Zsigmond*, *Ehrlich Mózes*, *Adler Lajos*, *Deutsch Sámuel*, *Baumgarten Lajos*, *Deutsch Jakab*, *Freund Vilmos*, *Schermann Adolf* dr., *Tenczer Pál*, *Wahrman Sándor*, *Stiller Bertalan* dr., *Báron Jónás* dr., *Szili Adolf* dr., *Bródy Sándor*, *Grauer Vilmos* dr., *Müller Mór*, *Steigenberger Samu* dr., *Bródy Sámuel* dr., *Kónyi Manó*, *Stern Arthur*, *Brüll Ármin*, *Neumann Ármin* dr., *Sternthal Adolf*, *Weisz Berthold*. Megalakult ezenkívül a házi gazdasági bizottság is, a melynek az alapító-család részéről *Bródy Sándor*, a tagok közül *Grauer Vilmos* dr. és *Müller Mór*, továbbá *Grosz Gyula* dr. főorvos, *Alapy Henrik* dr. és *Mohr Mihály* dr. rendelő-orvosok, valamint *Quittner*, kórházi gondnok a tagjai.

— **Pap nélküli temetés.** Egész kis ribilliót csinált *Venetianer* dr. újpesti főrabbinak az a czikke, mely az e sorok élén álló címmel jelent meg előző számunkban. A ribillió pedig nem csak a dolog érdeme, hanem egyes ettől független állításaira is vonatkozik. Magunk is megjegyzésekkel kísértük a szóban forgó cikket, de természetesen minden állításának ellenőrzésére nem terjeszkedhettünk ki, sőt annak sem néztünk utána, vajjon nem-e nyílt kapukat döngött az eleven tollal írott és elevenbe vágó cikk. A pap nélküli temetések kérdésének fölvetése az »Egyenlőség«-ben nem volt új. Megtettük ezt évekkal ezelőtt, a mikor a Rókus kórházból egy szegény orvost temettek minden olyan külső vallásos szertartás nélkül, minőnek hiányát, a mai társadalmi fölfogás mellett, főképpen az intelligens osztályok panaszojják. De megtettük ezt a pesti Chevra Kadisa évi jelentésének ismertetése kapcsán is több ízben. A mit *Venetianer* dr. mondott, tehát nem volt új az illetékes felekezeti tényezők előtt, annyira nem, hogy a Chevra Kadisa és a hitközség között, mert autonóm hatáskörük surlódásáról van szó, ebben az irányban még néh. Reusz Károly elnök idejében megkezdődtek a tárgyalások s ezek a jelenlegi vezetés idejében annyira előrehaladtak, hogy nyomtatásban található meg a kész propositiók, melyek az újpesti főrabbi által, most újra fölvetett kérdést kedvező értelemben kívánják megoldani. A kérdéssel annyira komolyan foglalkozott a Chevra Kadisa, hogy új temetőjében lakást is építtetett egy liturgus pap

számára, aki künn a temetőben, minden esetben megadhatja a vallásos vigaszt. Benn a város területén a kérdés más, itt papjai csak a hitközségnek vannak, ez fizeti őket, ez rendelkezik velük és funkcióikat ez állapítja meg. Ha már most e funkciók némelyikét *rendszeresen*, szinte köteező erővel, a Chevra Kadisa akarja végeztetni, akkor a jogkört erre nézve előbb meg kell szereznie. Nos éppen ez irányban folytak azok a tárgyalások, melyeknek eredménye az új alapszabálytervezet 12. és 13-ik pontjaiba van foglalva. A fontosabb és a kérdés lényegét felölelő 13 § ime ez:

»A chevra kadisa a hitközséggel egyetemben megállapított rend szerint gondoskodik arról, hogy a temetéseknél az érintetlenül fentartandó szokások és változatlanul meghagyandó héber imák és héber zsoltárok elmondásán, illetve eléneklésén kívül a *gyászházakban és a temetőben minden halott felett a felek kívánatára magyar imádság is mondassék.*»

Ez az, amit Venetianer dr. most megpendített s amit a felekezet intelligensebb hivei már régen kívának. A Chevra Kadisa alapszabálytervezetét, melyből itt a megfelelő szakaszt közöltük, még nem fogadták el, de elfogadásának mi sem áll útjában. — Ugyanitt megemlítjük, hogy kötelező gyászbeszédet nem csak Szegeden tartanak, hanem, amint a székesfehérvári hitközség jegyzője közli, ott is 1895 óta, amikor az alapszabályokat ily irányban módosították. Szegény, gazdag temetésén egyaránt köteles a főrabbi és a főkantor megjelenni és a szokásos imákat végezni. A gyászbeszédéért a főrabbi évi tiszteletdíjat kap. — A másik szóbahozásra alkalmas fölszólalást Prágából kaptuk. Az ottani egyik főkantor, egy 26 éves magyar származású fiatal ember Guttman Béla, aki 9 évet töltött jesibakon és zenei kiképeztetését a kolozsvári zenekonzervatóriumban nyerte, Venetianer drnak azt a megjegyzését panaszolja föl, amely a kántorok szerepéről — szerinte — kicsinylően nyilatkozik. Bizonyos, hogy a kántorok tisztelt karát az úpesti főrabbi megbántani nem akarta, mert ő is jól tudja, hogy a kántor épp oly tartozéka a temetésnek, az istentiszteletnek és a szertartásoknak, mint maga a pap, sőt a zsidó vallás ritualéja a kántorra több teendőt ró, mint magára a papra. A kántorokra vonatkozó érdesebb megjegyzés csak a kérdés erősebb megvilágítására és jobb »beállítására« használtatott, amivel különben lapunk minden olvasója tisztában lehetett.

Ugyancsak a pap nélküli temetések ötletéből, kiindulól szolgáló konkrét esetre vonatkozóan az Orsz. Iparegyesület igazgatójától, Gelléri Mór kir. tanácsostól a következő sorokat kaptuk:

Az »Egyenlőség« legutóbbi, november 27-iki számában dr. Venetianer Lajos ur szóvá teszi azt az esetet, hogy szegény, megboldogult Miksa öcsémet pap nélkül temettük el s ehez mindenféle okoskodást és következtetést fűz. Ezekre nem reflektálok. A sorok között azonban, mintha ki lehetne érezni azt a szemrehányást, hogy itt talán a család is hibás. Mivel atyám igen vallásos ember, kötelességemnek tartom itt kijelenteni, hogy részünkről semmiféle mulasztás nem történt. Igaz, hogy — hála Istennek — járatlanok vagyunk temetések rendezésében s nem is tudtuk azonnal a járást és eljárást.

Mindazonáltal rájöttünk, hogy nekünk kell a papot kérni és tettünk is lépéseket a pap miatt, de elkésve, a mikor már alig volt az illetőnek ideje arra, hogy egy ily alkalomhoz méltó beszédre elkészülhessen.

De ettől eltekintve, föltéve, hogy bármiféle törvény vagy rendelet elő is írná a pap igénybevételét, ebben az esetben, a mikor a haláleset csütörtök délfelé állott be s így a szombatra való tekintettel, a temetést már a

legkorábbi péntek délutáni órákban kellett teljesíteni, a papot mégis mellőzni kellett volna, nehogy a temetés *messze* belenyuljon a szombat előestéjébe, lévén az új temető öt negyedórai távolságban a várostól. *Gelléri Mór.*

— **Ováczió.** Megírtuk, hogy Tenczer Pált, a mai székesfőváros egyesítését illető jubileum alkalmából, Ő felsége a király a Ferencz József-rendjellel tüntette ki. Ha már magát a kitüntetést is nem várt meglepetésnek vette Tenczer, annál inkább meg volt lepődve vasárnap, november 27-ikén, amikor az ő szerény, harmadik emeleti lakásába egyszerre csak beállítottak az ő kitüntetett társai, még pedig a főváros vagy 30 szereplő polgárának kíséretében. A dolog úgy történt, hogy előbb a Tenczerrel egyidejűleg kitüntetett Radocza János orsz. képviselőt, majd Pucher Józsefet köszöntötték a főváros polgárai, azután az üdvözölt városatyákkal meggyarapodva, mentek föl Tenczerhez. A tisztelgők szónoka itt Radocza János volt, aki mindenekelőtt azt emelte ki, hogy mindnyájan tudják, mikép Tenczer a kitüntetést nem kereste, sőt, a mint a multban ügyesen kitért előle, úgy most is szívesen maradt volna meg egyszerű polgárnak, aki a kiemelkedést és kiválóságot közhasznú munkában, polgártársai érdekében való fáradozásban keresi és mindenkor megelégedett avval a szeretettel, előismeréssel, melylyel polgártársai, a főváros közönsége, főképpen az iskolaügy és jótékonyosság terén kifejtett tevékenységeért körül övezték.

Szólo azt hiszi, hogy ha Tenczer most örül, csak azért örül, mert szólónak és társainak, kik a fővárosi polgárságot képviselik, az jól esik. — Válaszában Tenczer kijelentette, hogy nem hozta volna szóba, de ha már az üdvözölt szónok érintette, őszintén megvallja, hogy a kitüntetés meglepte, mert demokratikus érzelmű és kitüntetést mást, mint polgártársai bizalmát, soha sem keresett. Családja nincs, nincs is tehát kiért vágni kitüntetésekre. Azaz hogy — igazította helyre szavát — mégis van családja, barátai, jóakarói, akik eljöttek hozzá és ünneplik. Folyt a beszéd még ebben a tonusban, de hát ez nem tartozik a mi olvasó közönségünk elé. Csak azt emlíjük még, hogy a kitüntetés alkalmából Tenczer Pál sok más helyütt is meleg ovációk tárgya volt. Így különösen a városi oktatásügyi bizottság ülésén, ahol Szabó tanácsos Tenczerben méltatta az ügyosztály egyik legbuzgóbb, legönzettelenebb és legérdemesebb tagjának eredményes munkásságát.

— **Szentéletű orthodox rabbi halála.** Mult hó 28-ikán hirtelen halállal mult ki a hajdunánási szentéletű és nagy talmudtudományu főrabbi: *Schreiber* Ephraim F. 80 éves korában. Egyike volt a nagyhirű rabbi Móse Szófer tanítványainak, kik közül már csak nagyon kevesen vannak életben. Egész életét a szent tudományoknak és istenes cselekedeteknek szentelte és halva is úgy találtak a hajnali órában a szent foliansok fölé borulva. A chasszideusok pártjához tartozott, hivei meg is tették volna szívesen csodarabbinak, de ő ez ellen mindig tiltakozott. Szerénysége föllázadt az ilyen szereplés ellen. Temetésére 35 rabbi gyűlt egybe, kik közül 12-en gyászbeszédet mondtak a gyászházban, a templomban (a hova a halottat bevitték és az oltárt véle 7-szer megkerülték) és a temetőben, úgy hogy a temetés majdnem egy egész napig tartott. Helyére már pár esztendővel ezelőtt vejét, *Halpert* Bencziónt választották. Fiai közül az egyik a szobránczi, a másik a bereznai rabbi.

— **A császári jubileum alkalmából** a bécsi hitközség és tagjai sok mindenfelét eszeltek ki, hazafias érzelmeik nyilvánítására. Első sorban érdemel ezek közül figyelmet a bécsi hitközségnek egy új jótékony alkotása, az aggok menedékháza. Ennek alapkövét *Klinger* hitk. elnök jelenlétében november hó 30-ikán helyezték el

ünnepélyesen. A bécsi hitközség ezenfelül úgy a maga, mint az alsó ausztriai hitközségek nevében művészi alkotású üdvözlő fölratot tett le ő felsége kabinetirodájában. A fölrat táblája ezüstbe foglalt malachit. A jubileum napján a hitközség kiosztotta annak a 100,000 frtnak kamatait, melyet egy névtelen adományozott árvák javára. Ugyancsak december 2-ikán a Lipótvárosi templomban megeskettek egy szegény mátkapárt, kiknek kiházasításáról a Beth Izrael egyesület gondoskodott. — A zsidó szünidei gyermektelep 400 pártfogoltját vendégelte meg a jubileum alkalmából. A Frauenhort nevű izr. nőegyesület 47 szegény család házbérét fizette ki és 300 szegény iskolásgyermeket vendégelte meg. A Montefiore bécsi zsidó jótékonyági egyesület 80 szegény gyermeket ruházott föl felekezeti különbség nélkül.

— **Uj pihenő helyek.** A régi külső váci-uti sirkertet feloszlatták s az ott nyugvó zsidóhitűeknek is új nyugvó helyre kell vándorolniok. A pesti Chevra-Kadisa ez okból elhatározta, hogy a halottak átszállítását megkönnyíti és a kegyeletes aktust hozzáférhetővé teszi a halottak mindama hozzátartozóinak, akik valamelyes áldozatra készek. Azon halottakat, akiket a régi sirkertből ki kell emelni, s akiknek számára hozzátartozóik új sirthelyet nem szereznek, sem külön átszállításukról nem gondoskodnak, közös sirba teszik nyugovásra. Akik a maguk porladó kedves halottjaikat az új sirkertben is külön kívánják eltakarítani, helyesen teszik ez okból, ha az ezt megkönnyítő Chevra-Kadisanál idejekorán jelentkeznek s megállapodásra jutnak.

— **Gruby Dávid dr.** Az egész világ sajtóját bejárta a hír, hogy Gruby dr. a különös párisi magyar orvos meghalt. Nem hirtelen halt meg és nem is fiatalon. Teljes két évig készült ő maga a halálra, amely 89 éves korában érte utól. Hogy ki volt az a Gruby dr.? Egy Faust dr. és egy jelentékeny emberbarát egy személyben, azonfelül magyar is volt, zsidó is volt. Az élete egy nagy meghasonlás a világgal, amelylyel jól teszen. A ereje, a tudása, a képessége ördögi vagy isteni hatalom. Különösségei miatt sokan sarlatánnak tartották, beteget és a pszichológusok pedig magát a gondviselest látták benne. Megérteni ezt az embert, Gruby Dávidot nem nehéz. Az apja rabbinak akarja nevelni, de őt a világi ismeretek tudásszomja vonja. Meghasonlik apjával és vasakarata mellett osvostudományi kapacitássá válik. Walman bécsi tanár segédül fogadja maga mellé, a patholog-anatomiai górcsövi vizsgálat egyik előharcosává válik, ír tudományos műveket, mindezt már a harminczasévek végén; fölfedezéseket tesz tudományos kutatásaival, a párisi akadémia elismeri tudós munkái nagy értékét, felolvasásokat tart Bécsben, Budapesten, Angolországban, Párisban, kora orvostudósai: Glaser, Berg, Lilienwalt, Bernard, Delafosse barátjukul fogadják, de nem tud boldogulni. Nemesak orvos, de csillgász is, hiába az apró emberke nem képes érvényesülni. Zsidó. Látja, hogy minden hiúság. A filozóf gondolkodás és az akaraterő szokatlan mértékben fejlődik ki benne. Első tekintetre igazságokat lát, és akaratával lenyűgöz mindeket: tudást, erőt, kiválóságot.

A francziák temperatuma kedvez neki s az 1840-ben Párisban megtelepedett különös kis zsidó magyar orvos hatalmassággá válik, a kinek előszobáiban tudósok, írók, művészek, államférfiak lebzselnek s a ki minden czikornya nélkül mondja oda az angol királynőnek is: »felséged sokat eszik.« Az a titokzatosság van meg benne, a mi Poe Edgar hátborzongató alakjaiban és Goethe Fausztjában. A társadalom nem fogadta be eleinte. Nos ő rákényszerítette a társadalmat, hogy hódol-

jon neki. Varázsló hírében állott, pedig csak emberismerete, akarata és tudása volt a nagy. Rendelő szobája, a melybe három alacsony virágos szobán, majmok, papagájok és aquariumok közepette, meg az azok számára melegt előállító csodás készülékek között lehetett bejutni, olyan volt mint a Faust doktoré: könyv, iratesomó, lombik, háztartási cikkek és szerek szénaszét heverték benne. A beteg számára, a ki fölkereste, alig tudott ülni való helyet szorítani. De csak ránézett a betegre, tudta hányadán van vele. Kikérdezte életmódjáról és életviszonyairól, hogy egész lényével megismerkedjék. Azután *diktálta* a receptet s a betegnek magának kellett leírni, hogy mi a teendője, mert legtöbbször csak teendőt adott, nem orvosságot. És különösek voltak azok a teendők. Az egyiknek pl. meghagyta, hogy ebben és ebben az időben a Champs Elyseés-n jobb oldalról menjen föl egész a diadalvigig, de vissza baloldalról jöjjön. A másiknek meghagyta, hogy ebben és ebben az órában nyissa ki az ablakot annyi és annyi percze és álljon a nyitott ablaknál. Dumasnak azt ajánlotta, hogy tegyen négy almát a zsebébe és úgy induljon el naponta egy bizonyos meghatározott utra. Utközben pedig a megjelölt helyeken egyen meg egy-egy almát. Ezeket a dolgokat sokan megmosolyogták, de csodálva látták hatását, mert Gruby dr. tudta, miért rendelkezik így. Az, a kinek sétát ajánlott, egyáltalán lomha volt és nem mozgott; a másik, kinek nyitott ablakot rendelt, bizonyosan nem szokta szobáit szellőztetni. Dumasnak pedig, mint minden ülő munkát végző embernek, szüksége volt a — gyümölcsre.

A vak bizalom, a suggestív erő gyógyította meg legtöbbször a betegeit, akik között ott volt egyik leghebbe barátja Flammarion, a nagy csillagászíró, Flourens és mások. Lakásán este öt órakor rendelt, sokszor egészen éjfélig. Napközben maga kereste föl betegeit, különös és ismert fogatával. Hintájának tetején is ablak volt, lovai patkót soha sem viseltek és kocsisa is nagyon különös gunyát hordott. Mindez hozzátartozott Gruby különösségéhez, mert látta, hogy ez imponál az embereknek.

Vasárnaponként ingyen rendelt Páris szegényeinek s nem csak orvosi tanácsot, hanem pénzt is bőven adott nekik. A szorgalmas diákokat mindig támogatta s e szenvedélyére sok 100.000 frankot költött el, valamint existenciájuk megalapítása érdekében is sokszor latba vetette előkelő összeköttetéseit. Mint filantróp azonban legnagyobbnak Páris ostroma idején mutatkozott. Csillagdáját följánlotta a hadügyi kormánynak, több ambulanciát rendezett be a saját költségén, sok jótékony intézmény megteremtője és bőkezű támogatója volt. 100,000 franknyi évi jövedelméből 60.000 frank jótékony czélokra, 30.000 frank csillagdájára fogyott el.

Tudományos működéseit husz tudós társaság választotta tagjának, köztük a bécsi tudományos akadémia. A párisi világhiállításon nagy díjat nyert, s a franczia nemzet a »grande naturalisation«-t adta neki.

Családot sohasem alapított. Barátait is, 6—7 embert, havonta kétszer látta csak magánál. De ez a megszívü ember, a kinek egész élete samaritánus munkában telt el s a ki nem csak tudásának minden eszközével, hanem százazrekkel is támogatta a szegényeket, barátaival szemben is olyan cinikus volt, hogy mikor egy barátja, a ki harmincz évig járt hozzá fogadó-estéire, egy ilyen estén nem jelent meg s a többiek kérdezték, hogy hol van? — csak annyit mondott, hogy előző nap kapta meg gyászlapját. Azután többé szóba sem hozta.

Halála is olyan különös módon jött létre, a minő egész élete volt. Két év óta készült rá. Eleinte abban hagyta a vacsorázást és nem fogadott ismerőst. Azután

beszűntette házonkívüli látogatásait, majd azok számát is redukálta, a kiknek otthon rendelt, végül senkinek sem rendelt és bezárkózott rendelő-szobája mellett lévő fülkéjébe. Ide még szolgáját sem bocsájtotta be. Az ételért is csak úgy dugta ki a kezét. A napokban egyszer már ételét sem vette be. Szolgája zörgetett a fülke ajtaján. Gyöngé hangot kapott válaszul. Egy nappal később a szolga már rendőrhatalósággal lépett Gruby Dávid dr. fülkéjébe. Ura ott feküdt a földön, vánkosokból ágyazott ravatalán. Halott volt már 12 órája. Akarata és tudománya győzött: a halált is úgy kényszerítette magához a kis-kéri (bácsmegyei) születésű kis zsidó orvos, a ki nem akart rabbi lenni.

— **Botrány egy rabbi temetésén.** A héten meghalt a nagyjámborságu töketerebesi orthodox rabbi, *Guttman* Mardochai, kinek a temetésére 4 rabbi ment el. A holttestemet a templomba vitték, a hol a rabbik gyászbeszédeket mondtak, miközben követték, — így írja az »Allgemeine Jüdische Zeitung« — hogy a község a halott színe előtt válaszsza meg utódját, *Guttman* Dávid, az elhunyt fia személyében. A község azonban tiltakozott az ellen, hogy ilyen módon rabbit octroyáljanak rá, mire a nagymihályi rabbi kijelentette, hogy *nem engedí addig kivinni a halottat, míg az elhunytinak fia megválasztatásához nem gratulálhatnak.* *Markovits* hitközségi elnök erre intézkedett, hogy a holttestet erővel vigyék ki a templomból, ami meg is történt. A templom udvarán erre nagy lárma támadt, a félenkebbek kérve kérték az előljáróságot, nyugodjon bele a választásba, a mit azonban a vezetés semmi szín alatt sem akart. A holttestet aztán nagy izgalmak közt eltemették, mire a község nagy része, a rabbik buzdítására az új lelkipásztor acceptáló levelét aláírta. Az előljáróság azután is tiltakozott az ilyen választás ellen.

— **Kántoriskola.** *Lazarus* Adolf pesti főkántor tanár, *Major* J. Gyula zeneművész és a rabbiképző ének és zenetanára, valamint *Krausz* Sámuel dr. rabbi az orsz. izraelita tanítóképző héber tanára, jövő évi január hó 15. magyar zsidó kántor iskolát akarnak nyitni. A vállalkozás egy régóta nélkülözött hiányt akar eloszlatni és lehetővé kívánja tenni, hogy hivatásukra alaposan előkészített vezérimádkozókat képezzen, akik mindenképpen, úgy vallásos funkcióikban mint kifelé reprezentálás ulján helyt állhassanak. Nagy szükség van arra, amit az intézmény megteremtői kívánnak, de tulságosan könnyűnek tekintik a dolgot, mert négy hónapos kurzusokban akarják a kántorképzést elvégezni. E kurzusok tárgyai ezek volnának: héber, liturgia, ritus, chazonut, cantorale és recitative előadás; zongora illetve orgonajáték, összhangtan, hangképzés és karvezetés. Ez mind kell — csak hogy mikép telik erre elég idő a négy hónapos kurzus-okból, mikor ráadásul a magyar nyelvben is ki kell képezni az esetleg erre szorulókat? A terv szép, de a cél elérésére alkalmatlan. A kántoriskolát a tanítóképzővel kapcsolatosan kell megcsinálni. A tanítóképzőbeli tanfolyamok mellett négy év alatt el lehet érni azt a célt, amit *Lazarus*, *Major* és *Krausz* dr. vállalkozása szolgálni kíván.

— **A nagykanizsai szegények tápintézete** 1897/98. évi működéséről szóló jelentését most tette közzé. Az egyesület, melynek *Vidor* Samuné az elnökné, és *Rosenfeld* Lajos a titkára, a szóban forgó esztendőben 2330 frt 62 kr.-os költségvetéssel dolgozott. Az intézmény jótéteményét igénybe vevők száma 24647 volt, közülök 21407 gyermek, aki ingyen étkezett. A megszábot díj ellenében csak 2216 ebédadagot szolgáltatott ki. Az intézmény alapító és irodai tagjai

között keresztények is vannak, köztük báró *Hornig* Károly megyei püspök. Az alapítók között legerősebben a gelsei *Guttman* család van képviselve.

— **A diszokmányok átadása.** Az országos izr. tanítóegyesület ez évi közgyűlésén megválasztott disztagjainak már átnyújtották erről szóló okmányokat. A disztagok, kik ilyen okmányokat kaptak, *Axamethy* Lajos dr. min. tanácsos, *Veigelsberg* Leó, a P. Ll. szerkesztője, *Feigenbaum* József (Iglón) *Klingenberg* Jakab igazgató Pécsen és Hevesi *Bisicz* Lajos. *Lederer* Sándornak, ki nincsen a fővárosban, csak később adják át az okmányt.

— **Ünnepelt tanító.** *Schön* Bernát, érdemes győri tanító negyedszázadja szolgálja szeretettel a felekezeti és magyar tanügyet. A nevezetes alkalmat az érdemes mester kartársai és tisztelői arra használták föl, hogy megünnepeljék az oktatásügy e jeles munkását. Mindössze egy bankettet rendeztek, a melyen *Baumgarten* és *Pfeifer* győri tanítók az ünnepelt irodalmi és szónoki képességeit, *Schwarz* Mór dr. főrabbi a pedagogust, *Berkovitz* Dániel hitközségi jegyző a jóbarátot ünnepelte benne. A lakomán fölköszöntötték továbbá *Pfeifer* Fülöp dr. hitk. elnököt és *Weidmann* Adolf iskolaszéki elnököt.

— **Tanítói jubileum.** *Apfel* Albert a galgóczi hitközség tanítója november 26-ikán ünnepelte működésének 25-ik évfordulóját. Ez alkalommal a jeles pedagogust a hitk. előljáróság, az iskolaszék és volt tanítványai egyaránt lelkesen ünnepelték. 27-ikén este bankettet is rendeztek a tanítványai tiszteletére, melyen a községi előljáróság és iskolaszék tagjain kívül, *Libertinyi* Gusztáv Nyítramegye tanfelügyelője, az állami polgári iskola tanári kara és volt tanítványai is megjelentek. A jubiláns érdemeit itt *Szilárd* dr. iskolaszéki elnök méltatta, míg a tanfelügyelő a hitközség intelligenciáját dicsérte, mely tanítóját így megtisztelte. A nagyszombati tanítótestület nevében *Ehrenthal* Mór beszélt. A tanfelügyelő második toasztjában szép szavakkal méltatta a tanítók közt fennálló szolidaritást, kik nem azt nézik, ki hová jár templomba, hanem mindnyájan közös erővel egy cél: hazánk fölvirágoztatása felé törnek. A tanítványok nevében *Duckes* hadnagy és *Zwebner* Mór kereskedő méltatták egykori mesterüket.

— **Jótekonyság.** *Glanz* Sándor, budapesti lakos, monori nagybirtokos, miként tavaly, az idén is, egy-egy zsák lisztet és 2—2 zsák burgonyát ajándékozott minden monori szegény zsidónak. Az adakozásnak ez a neme kétségtelenül követésre méltó szép cselekedet.

— **Emlékszinagóga.** A bécsi zsidó imaház és betegsegítő egyesület elhatározta, hogy a császárné és *Rudolf* trónörökös emlékének megőrzésére zsinagógát létesít.

— **Hymen.** Fényes esküvő volt nov. hó 29-én a monori zsidó templomban. *Dabasi* Ödön dr., megyei és vasuti orvos e napon menyegzet alá vezette *Fuchs* Jenő dr. járásorvos hájos és művelt leányát, *Margitot*. A fiatal párhoz a megye és város előkelőségei jelenlétében *Kohn* Mihály, monori ker. rabbi intézett határos beszédet.

Goldberger Dávid Bazin (Bátorkesz) eljegyezte *Goldberger* Karola kisasszonyt, Mármaros-Szigetről. A menyasszony a mezőturi zsidó pap, *Goldberger* Mihály unokája.

— **Eljegyzés.** A főváros kedvencz kómikusa, *Rott* Sándor, november hó 30-án komoly dolgot vitt véghez. Szakitva a gondtalan bohéme-élettel, eljegyezte *Steiner* Gizella kisasszonyt, egy bécsi kereskedő csinos és művelt leányát.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.

Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.

1898. évi november hóban 1001 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 18,720 frt 68 kr. fizettetett ki.

1898. január hó 1-étől november hó 30-áig beirt összes jutalékrészek száma 8978 és a kifizetett nászjutalékok összege 198,245 frt 12 kr.

<p>Szt. LUKÁCS-fürdő téli- és nyári- gyógyhely.</p>	<p>Nagy kénis iszapfürdő, melynek 520 □-méter nagyságu nyitott és zárt medenczéiben a forrás-víz naponként négyszer megújul. Mindennemű gyógy- és üdítő-fürdők. Olcsó és szép lakások. Prospektust küld ingyen az igazgatóság, Budapestben.</p>
--	---

* Családi és nemesi czimerek, régi festmények javításait, olajfestményeket, művészi kivitelben eszközöl:
Linhart Vilmos, arcképfestő műintézete, Budapest, VIII., Hunyady-utca 27. szám (saját házában). Telefon.

Legismeretesebb magyar gyártmány.

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó felvilágosítással és tanácscsal, ugyszintén

általános árjegyzékkel vagy részletes

költségvetéssel,

szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső vácsi-út 7. szám.

Czimre ügyelni tessék!

A szegedi izr. hitközségtől.**Pályázat.**

A Szegeden építendő új zsidó templom tervének és költségvetésének elkészítésére a szegedi zsidó hitközség előjárósága a következő pályázati felhívást bocsátotta ki.

A szegedi zsidó hitközség a Tisza-Lajos körút 59. és korona-utca 2—4. sz. a. levő 2348 m² telken építendő templom tervrajzának és költségvetésének elkészítésére pályázatot hirdet a következő feltételek mellett:

1. A templom lehetőleg a kijelölt teleknek Tisza-Lajos körúti és korona-utcai színvonalára építendő.

A telek keleti oldalán 44.62 méter hosszúsága.

» » északi » 49.25 » »

» » nyugati » 48.— » »

» » déli » 52.20 » »

2. A telek feltöltött terület; hordképes talaj az utca színvonalán alul 0.75 méternyire.

3. Az építkezés tervezésénél Szeged szab. kir. város építkezési rendszabályai betartandók. A templom padozata az utca színvonala fölött legalább 4.50 mtrre tervezendő.

4. A templom tartalmazzon:

a) Tágas előcsarnokot, körülbelül 100 állóhelylyel;

b) a főhajó földszintén a már elfogadott beosztás szerint elhelyezendő legalább 652 ülőhelyet a férfiak számára és legalább 532 ülőhelyet a nők számára a karzaton. Két karzat elhelyezése esetén a karzati ülések száma 800-ra tehető Minden ülőhely legalább 55 cmtr. széles és 90 cmtr. mély területtel birjon. A padok hátsó magassága 110 cmtr. legyen.

c) A szentélyt a szertartásnak megfelelő elrendezésben körülbelül 80 m² területtel; orgonát, melynek mikénti elhelyezése a tervezőre bízatik és 30—35 énekesre való helyet; két öltöző szobát, egyenkint mintegy 20 m² területtel; e szobák lehetőleg közvetlenül az oltáremelvényre nyiljanak; megfelelő ruhatárakat és árnyékszékeket a földszinten és az emeleten.

d) A padcsok között az ezek tervrajzaiban feltüntetett közlekedési utaknak kevesebb nem lehet.

e) A szükségnek megfelelő számban alkalmazandó lépcsők és kijáratok kényelmesek legyenek és lehetőleg minden karzatról külön lépcső vezessen le.

5. A templom és minden mellék helyiségei külön-külön, a legújabb követelményeknek megfelelően fűthetők, világíthatók és szellőztethetők, de léghuzammentések legyenek.

A ruhatárak, az árnyékszékek és az előcsarnok vízvezetékekkel látandók el.

6. Az ülések elhelyezését feltüntető, lényeges változás alá nem eshető tervrajz, valamint a telkek helyzetrajza és Szeged szab. kir. város építési szabályai rendelkezésre állanak.

7. Az építészeti modor (stilus) meghatározása a tervezőre bízatik.

8. A Tisza-Lajos-körúti s a korona-utcai szomszédos házak tűzifalainak beépítés vagy más módon való eltakarásáról (maszkírozásáról) tervvázlat készítenendő.

9. A templomépület összes költségei, beleértve az orgonát, a teljes belső berendezést, a fűtési, szellőztetési és világítási készülékeket, — 150,000 forintot meg nem haladhatnak, ami a költségvetésből pontosan megállapítható legyen.

10. Beadandók:

a) alaprajzok 1 : 100 léptékben;

b) karakterisztikus metszetek, melyekben az összes szerkezetek 1 : 100 léptékben világosan kitüntetendők;

c) főhomlokzatok 1 : 100 léptékben;

d) távlati rajz, a kigyó-utca 5. sz. ház kapujából nézve;

e) műszaki leírás, melyben az építésnél felhasználandó anyag és szerkezetek, valamint a fűtési, szellőztetési és világítási rendszer szabatosan körülírandó;

f) részletes költségvetés az építkezésről, a belső berendezésekről (orgona, padok, szószék, almemor, tóraszekrény stb.), egyéb berendezésekről (fűtés, világítás, szellőztetés, vízvezeték stb.) és a telek-rendezéséről.

11. A pályatervek és mellékletei 1899. évi február hó végéig a szegedi zsidó hitközség irodájában (korona-utca 12. sz. I. em.) jelige alatt nyújtandók be.

12. A tervek 3 hónapon belül felülbíráltatnak, aminek megtörténte előtt a tervek két hétig közszemlére lesznek kitéve. A bírálat eredménye annak idején a pályázókkal és hirlapilag is fog közöltetni. A pályabírák szakvéleménye a pályázók kívánságára másolatban kiadatik.

12. A tervek a következő díjazásban részesülnek:
a) első díj: 3000 korona, mely azonban csak abszolút becsü műnek adatik ki;

b) második díj: 1000 korona, amely a relative legjobb műnek okvetlenül kiadatik.

A hitközség fenntartja magának a jogot arra, hogy a nem díjazott tervek közül tetszés szerint egyet vagy többet 400—400 koronáért megszerezhesse, ami a pályázókra kötelező.

14. A jutalmazott és megvelt tervek a szegedi zsidó hitközség szabadon felhasználható tulajdonát fogja képezni.

A kivitelre nézve fenntartja magának a hitközség a szabad elhatározás jogát.

A hitközség tulajdonába át nem ment terveket a pályázók — kellő igazolás mellett — a hitközségi irodában átvehetik.

15. Elkésve érkezett, vagy e pályázati feltételek valamely pontjának meg nem felelő tervek csak esetleges megvételre tarthatnak számot.

16. A kivitelre elfogadott munka tervezője esetleg az építkezés felügyeletével is megbízatik.

17. A benyújtott tervek elbírálását a hitközség által szabadon választandó bíráló bizottság (jury) fogja eszközölni, amelynek döntése ellen a pályázók kifogást nem emelhetnek, sem felebbezéssel nem élhetnek.

A szegedi zsidó hitközség előljárósága.

A nyiregyházi izr. statusquo hitközségtől.

Pályázat.

A nyiregyházi izr. statusquo hitközség képviselőtestületének 206/1898 sz. határozata folytán az általa fenntartott hat osztályú elemi iskolánál azonnal betöltendő igazgatósági állásra ezennel pályázat hirdettek. — Pályázhatik a negyvenedik életévet még be nem töltött, a héber tudományokban teljes jártassággal s úgy ebben, mint egyéb tudományokban magasabb képzettséggel bíró egyén, ki az iskola igazgatásán kívül tanításal és a helybeli gymnasiumban hitoktatással megbízatik.

Törzsfizetése évi 1200 frt, lakbérilletménye 300 forintban állapítatik meg ötödéves korpótlékkal. Próbalkalmaztatása a folyó 1898/99. évi tanév befejeztéig szól, sikeres működése esetén véglegesítettik.

Kellően felszerelt pályázatok az iskolaszék alantírt elnökéhez czimzendők, határidőül f. évi december hó 24-ike állapítatik meg.

Nyiregyháza, 1898 november 21.

Deuts Géza,
isk. jegyző.

Blau Pál,
isk. elnök.

A miskolczi »Chewra Kadisa« előljáróságtól.

Pályázat.

A miskolczi Chewra Kadisánál elhalálozás folytán megüresedett jegyzői állásra ezennel pályázat hirdettek.

Az állással 700 frt évi fizetés, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem jár.

Feltételek: A magyar és német nyelv teljes bírása, a héber tudományokban, a kettős könyvvitelben és levelezésben való jártasság, legfeljebb 30 éves életkor, szennytelen előélet és erkölcsi magaviselet.

Mindezek a folyamodványban igazolandók.

Nőtlenek előnyben részesülnek.

A jelöltek kötelesek magukat esetleges próbaműködésnek alávetni.

A folyamodványok f. 1898. december 15-ig alólírott elnökhöz küldendők, a ki esetleges kérdézősködésekre fölvilágosítással szolgál.

Miskolcz, 1898. november 15-án.

Schwarz Herman,
elnök.

HIRDETÉSEK.

Óvadékképes könyvelő,

perfekt magyar levelező, oly állást keres, hol a szombatot és az ünnepeket megtarthatja.

Szíves megkeresések »H. B.« jel. alatt e lap kiadóhivatalába (Budapest, V., József tér 10. sz.) kéretnek.

Ajánlkozás.

Egy kitünően képesített izraelita tanító, nőtlen fiatal ember, a ki a zenében is kitünő jártassággal bír (zongorát, hegedüt, elméletet tanít) rendes vagy segédtanítói állást azonnal elfogad.

Ajánlatok Kúthi Zsigmond igazgató tanítóhoz küldendők Debreczenbe.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámlálásért kezeskedik a özég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész

BUDAPEST,

IV. ker., Ujvilág-utca 2. szám.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

Fiók-műterem:

V., Erzsébet-tér 18.

== Fényképfelvételek ==

izléses és művészi kivitelben.

Külön osztály:

külső, házonkívüli
fényképfelvételekre.

GANZ ÉS TÁRSA

vasöntöde

és gépgyár részv.-társulat Budapesten.

KÉSZIT:

A) Gépeket és építési munkákat, teljes malom-berendezéseket, vasúti kocsikat és vasúti föl-szereléseket, transmissiókat.

SPECIALITÁSAI:

B) Kéregöntvény vasúti kerekek, váltók, zuzó-művek, hengerek és ágyugolyókhoz.

Hengerszékek kéregöntetű hengerekkel mind a malmászathoz, mind pedig a parasztra őrléshez.

Facsiszóláshoz, papir- és cellulóza-gyártáshoz való

GÉPEK.

Vizkerekeket nagy sikerrel pótló

TURBINÁK.

Villamos világítás nagy távolságra is a motortól.

Zsilipek, csővezetékek, frictiós kapcsolások, rotatiós dynamo-méterek, — ACZÉLÖNTVÉNYEK.

A Kossuth Lajos-utca 16. sz. alatti

== városi irodánkban ==

mindig tartunk dúsz választékot világító testekből és lámpákból a legkülönbözőbb kivitelben, a hol saját rendszerű elektromos, gáz- és petroleum-motoraink és dynamo-gépeink is megtekinthetők.

BUDAPEST.

KÖBÁNYA.

Magyar Fém- és Lámpaáru-Gyár

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

PETROLEUM-LÁMPÁK

a legegyszerűbb kivittől a legpazarabbig.

Herrmann M.-féle

szabad. villamlámpák

és a létező legjobb petroleumlámpák.

Unicumlámpa, a legcélszerűbb használati lámpa.

Fém- és Dizműtárgyak.

Valódi király-olaj.

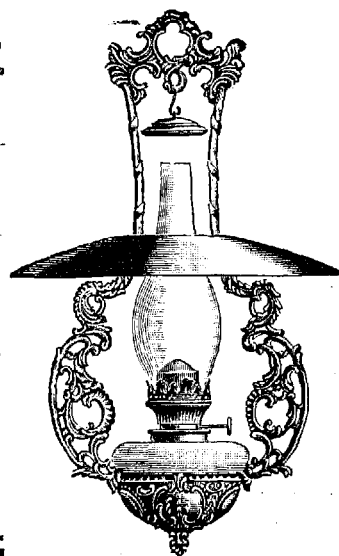
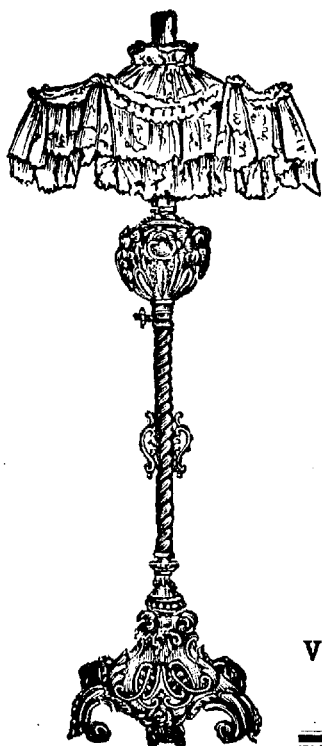
Legjobb biztonsági petroleum.

Raktárak Budapesten:

V., Gizella-tér 1. sz., Haas-palota. — VI., Teréz-körút és Király-utca sarkán. —

VIII., Üllői-út 2. sz., Kálvin-tér sarkán. — X., Jászberényi-út.

== Pozsonyban: Lőrinczkapu utca. — Kolozsvár: Wesselényi-utca 20. ==

„THE GRESHAM“

életbiztosító-társaság
LONDONBAN.

Magyarországi fiók:
BUDAPEST,
V., Ferencz József-tér 6/6,
a társaság házában.

Ausztriai fiók:
B É C S,
Giselastrasse 1. sz. alatt,
a társaság házában.

A társaság vagyona 1895. decz. 31-én kor. 147,562.080.—
Évi bevétel biztosítások és kamathól
1895. évi december 31-én 27,094.875.—
Kifizetések, biztosítási és járadéki szer-
ződések, valamint visszavásárlások
stb. után a társaság fennállása
óta (1848) 321,644.530.—
Az 1895. évben a társaság 8761 köt-
vényt állított ki 82,267.300.—
összeg értékekben.

Prospektusokkal és díjtáblázatokkal,
melyek alapján a társaság kölvényeket kiállít, továbbá
ajánlatokkal díjmentesen szolgálnak az osztrák-magyar
monarchia minden nagyobb városában az ügynök urak
és a
magyar és osztrák fiókok.

ELSŐ

Leánykiházasítási-Egylet m. sz.

LEÁNY-ÉS FIUBIZTOSÍTÁSI INTÉZET
BUDAPEST,

VI., Teréz-körút 40—42. sz.
(az intézet saját házában.)

Alapított 1863. évben.

Eddig kifizetett biztosítási összegek
5.000,000 korona.

*Előnyös táblázatok és díjtételek leányok s
fiúk biztosítására 1000—20,000 koronáig,
azonnali biztosítással a halálesetre.*

A fizetendő járulékok teljesítése a legelőnyösebb, a mennyi-
nyiben havi részletekben is történhetik minden más mel-
lékilletékek kizárásával.

A tagoknak e biztosítás időtartama alatt főlhalmazódott
nyeresége és más kedvezmények minden szülőnek és gyám-
nak ajánlják gyermekeiket ezen intézetenél biztosítani.

Prospektus és információ az irodában,
VI. ker., Teréz-körút 40—42. szám alatt kapható.

Nem felekezeti polgári iskolán + + + +
+ + + + + kifogástalanul működő
zsidó vallásu igazgató,

aki elemi-, felső-, nép-, polgári, valamint a felső
kereskedelmi iskolákra van tanképesítve és a héber
tantárgyakban jártas,
➡ **nagyobb zsidó hitközségnél** ➡
őhajt megfelelő alkalmaztatást.

Szíves jelentkezés e lap kiadó-hivatalába (Budapest,
V., Józseftér 10. sz.) intézendő »Kiváló tanfériu«
czimére.

**MINDEN SORSJEGY
MIND A 6 HUZÁSRA JÁTSZIK**

6 HUZÁS UJSÁGIRÓK SORSJÁTÉKA 6 HUZÁS

**FŐNYEREMÉNY
100.000
KORONA**
ERT.

5 a 20.000
KORONA STB.STB.

ANYEREMÉNYTÁRGYAKAT
KIVÁNATRA 20% LEVONÁSSAL
KÉSZPÉNZBEN VISSZAVÁSA-
ROLJA A VALLALAT.

EGY SORSJEGY ÁRA 1 KORONA

Huzás már 1899. január hó 4-én.

Sorsjegyeket ajánl:

FUCHS H. bankház,

BUDAPEST,

IV. ker., Kecskeméti-utcza 1. szám.

Gyöngyszemek a talmudból és midrasból.

— Forrásokból szedve: Szabolcsi Miksa. —

Hogy forr a must! — De azért csak jobb a nyugodt óbor.

De van-e jó óbor, mely nem forrt volna mustkorában!

Hagyjátok azért csak forrni a mustot; meg van annak is a maga hivatása.

Már csak azért is, mert, ha bedugaszoljátok a musttal telt hordót; szétvetődik a bronz és donga és a drága nedű szétloccsan a földön.

Ó, be szép a fiatal erő, vezetve érett tanácstól!

Boldog a jó ember, mert örvend másnak az örömeivel is.

Boldogtalan a jó ember, mert fáj neki másnak a fájdalma is.

És mert több a fájdalom az örömnél: a jó ember szánalomra méltó ember.

Azt mondod, megváltozol. Az emberek visszaéltek jószággal, ezentúl tehát keményszívű leszel. Balga, mintha erre képes volnál! Megindulsz az első szerencsétlenségre. Mert még inkább válhat jó emberré az uzsorás, sem hogy megtagadhatná a szívét a nemes.

A súly nem dönt. Nagy a lomha tők, az apró borsszemben azért mennyivel több az élesség!

Tüzes bor a szerelem, hideg víz a szeretet. Az egyik részegít, a másik fölfrissít.

Csak arról lehet szó: *kisebb*, vagy *nagyobb*-e a teher, melyet az embernek hordania kell. Mert hordania kell mindenkinek.

No meg arról, milyen gyakran pihenhet meg az ember terhe alatt. Mert hát valljuk be csak: vannak, kik többet pihennek, mint hordanak.

Ó, ne irigyeld a semmittevőt. Hord ám terhet az is. A semmittevés nagy terhét.

Ajtó, lakat nem véd meg a gond ellen. Jobb azért, ha el sem bujssz előle. Nézz bátran a szeme közé és vedd föl véle elszántan a harcot. A gondót, fiam, így szokták megszalasztani.

Nem olyan nagy, fiam, a te bájod, hogy olyan nagyon kiszinezed. Az igaz szerencsétlenség néma és festésre nem adja magát.

Az életet, fiam, a szükség szabja meg és bolond vagy, ha bölcs mondásokkal akarsz boldogulni.

Megparancsolta az Ur az időnek, hogy megvigasztalja a gyászolókat.

»Hol, ó, hol találok vigaszt gyászomra?« A ki így panaszkodik, már félig megvigasztalódott.

Az igazi gyász nem keres vigasztalást.

Meg akarod ösmerni barátodat: szerezz neki váratlan örömet. Az örömben nyilatkozik még az ember igaz lelke.

Ha azt mondja néked valaki: nem fáradtam és mégis meggazdagodtam; nem fáradtam és mégis magasra emelkedtem: nem mond lehetetlent. De ha azt mondja: nem tanultam, de azért mégis tudós lettem: föltétlenül hazudik. Szerencse, véletlen, származás tehet gazdaggá, emelhet magas polczra, de csak tanulás és fáradozás útján juthat az ember tudáshoz. Ezek után íteld meg magad, hogy a három közül melyik a becsesebb.

Azt az öreg párt nézzétek, hogy csüngnek egymáson, hogy összenőtt a lelkük és ha küzébük lép a halál, sajnálatraméltóbb a fél, ki marad, annál, ki megy. Láthatjátok, hogy nem csupán a test vágya, amely itt rég kiégett már, fűzi a férfit a nőhöz. Ahol *csak* ez szól, vagy ahol más érdek köti a frigyét, arra a párra nézve jobb volna, ha soh'sem is találkoztak volna.

Egymás mellett élt a két lélek a Teremtő jogara alatt, mielőtt a földre küldettek. Hogy itt lenn aztán egymásra lelnek, ellentállhatatlanul egymáshoz vonzódnak, mint ha rég szeretnék egymást, mintha éreznék, hogy ők a földön is egymáshoz tartoznak, egyetlen egészet képeznek. Boldogok, ha egyesültek, ha az életet kezük kezében tölthetik. Ó, de hányan vannak, kik nem találták föl házastársukban lelkük testvérét. A test szövetkezett a testtel, míg a két lélek örökké idegen maradt egymásra nézni.

Zsidó élcz.

Dr. Jellinek Adolfnak »A zsidó európai közmondásokban« című könyvéből.

»Gotts Wunder, wie ähnlich!
Wer soll denn sein? sagt der Jude.«

Isten csodája, minő hasonlatosság.
Vajjon ki légyen? mondja a zsidó.

(Porosz közmondás.)

Az élczet földrajzi és néprajzi szempontból vizsgálni és jellemezni az esztetikusok mindez ideig elmulasztották, ámbár mindenki tapasztalja, hogy a berlini a münchenitől és bécsitől például nemcsak minisztereiben, hanem élczelésre nézvést is különbözik.

A Spree mentén az élcz czélzatos, áldozatát találni és sebezni szereti s csak egyetlen szemernyi szellemet sem veszteget el azért, hogy vele épen tündököljék. Az Isar mellett az élcz olyan jóízű, mint maguk az emberek; a müncheni udvari sörházban az egyik és a másik kupa közben fűszerezni igyekeznek a tereferét, nevetni akarnak és úgy szoktak a nyelv élével banni, hogy kár ne essék senkiben. A Duna partján az élcz oly kedélyes, akár a bécsi ember jó maga; hiányzik belőle az a találósság, mely az ellenfél husába vág, és megvérez; csak szurkálódik, de nem szúr.

Hát a zsidó élcz jellemzetessége mi?

Összefügg az a zsidó törzsnak előtérbe nyomuló alanyiségével. A zsidó mindenk fölött *saját* szellemi fölényét akarja bizonyítani. tetszést, elismerést, csodálatot kelteni és épenséggel nem igyekszik azon, hogy valakiben az élcz fegyverével kárt tegyen. Az nála a főczél, mint fognak hallgatói fölé és szellemességéről vélekedni s nem a seb, melyet élcze tárgyán ejt. Ez az oka, hogy a zsidó élcz nagyrészt szójátékokra szorítkozik; hanem aztán a szó teljes értelmében úgy játszik ám a szóval, mint az ügyes akrobata késekkel és kardokkal, hogy megcsodálják, megbámulják és dicsőítsék őt. Ez az oka továbbá annak, hogy szereti a meglepetéseket, melyek még fokozzák a csodálkozást és ennek miatta komoly képpel, komoly mondással kezdi, aztán hirtelen egészen más, váratlan fordulatba csap át, mely mindazt, amit előrebocsájtott, elejti, nevetségessé teszi és az egésznek csattanós végét teremti.

Példaszavunk sajátos esztetikai élvezetnek: a zsidó élcznek klasszikus példája.

Arczképet mutatnak a zsidónak, nyomban észreveszi, hogy a festő nem készített műremeket és az eredetit épenséggel nem találta el. De nem akarja ezt száraz szavakkal megmondani, hanem, hogy a figyelmet a hibás képről az ő szelleme felé vonja, felhasználja a kínálkozó alkalmat. Azon fölkiáltással kezdi hát: »Isten csodája, minő hasonlatosság!« Az arczkép tulajdonosa úszik az örömben, hogy a drága lényről, kinek vonásait a művész keze megörökítette, a megszólalásig hű képe van. Hanem a zsidó aztán naiv kötődő képpel azt kérdi: »Vaj' ki ő?« és egyszerre lerontja elébbi ítéletét, nevetségessé teszi a piktor, tönkre silányítja a tulajdonos illuzióját, hanem a nevetők, azok a zsidó részén vannak. Valószínűleg, ha jelen van, maga a piktor is elkaczajodott volna, mivelhogy művének hibás voltát nem merev, sértő, pironkodást okozó módon nyilvánították.

A lengyel-zsidó gheftóban szájról-szájra jár egy példaszó, mely szintén a zsidó élcz kategóriájában

van helyén. A vén kisasszonyról, aki nem tudott kérőre akadni, azt mondják:

»Diese ist ein schönes Mädchen so lange schon, dass ihr »mies« davor ist.«

Kezdetben a leány szépségéről szól itt az ének, melyet a csattanós vég úgy von kétségbe, hogy a nem igen biztató születési bizonyítvánnyal rendelkező, pártában maradt hölgy maga is kaczajra fakad.

A zsidó élcznek jellemző példái a következők:

A zsidó férj azt mondja feleségének:

»Mein gutes Weib, ich liebe dich, wie mein Leben; vor mein Leben ist mir aber »mies«. — (Édes feleség, úgy szeretlek, mint az életemet, hanem az életemtől már megcsömöröltem.)

Egész napon át egy kupéban utazik két zsidó, fecsegnek egyről másról, hogy agyon üssék az időt. A beszéd fonala egyre vékonyabbra szorul és mind hosszadalmasabbá válik. Erre azt mondja az egyik, aki valamivel képzetebb és eszesebb volt, terhére eső utitársának:

»Dutzen wir uns, denn vor »Ihnen« ist mir »mies!« Tegeződjünk, mert »magát« már meguntam.

Egy osztrák miniszter, kinek anyja zsidónő volt s ki az anyja zsidó törzsvonásából nem egyet örökölt, egyik kollegájáról, kit kiváló egyéniségéről és önzetlenségéről ismertek, és a kit az osztrák pénzügyek kezelésénél mint a legszigorúbb becsületesség példányképét párt- és ellenfelei egyaránt nagyra becsültek — így szolt:

»Dieser Mensch ist alles Schlechten fähig, wenn es ihm nur nichts einträgt.« Ez az ember minden rosszra képes — ha hasznát nem látja.

E példák mindegyikében közös vonás az, hogy komolyan kezdődnek és a kezdet tagadásával végződnek, ami ha egymással kapcsolatban jár, élczczé válik és nevetésre ösztönöz.

E jellemző zsidó élczelési mód Heineban igen kifejezett fokban volt meg, és nem csupán élczeiről ri le a zsidó esztetikai kifejezés, hanem megcsodált lírai költeményeinek legtöbbje is ilyen genreből készült. A bevezető sorok, vagy sztrófák csapongók, telve extasiszal és a szerelem izzó hevével, az utolsó sor vagy sztrófa pedig tagadó, a szív előrebocsájtott ömledéseit és esküdjéseit nevetségessé szinben mutató.

Heine költeményeiben különben is sokkal több nyoma van a zsidó befolyásnak, mintsem azt életrajzírói és az irodalomtörténészek sejtik.

A zsidó élcznek csunya fattyukinövése az elménczés — a valódi élcznek ez a torzalakja —, mely szent és prófán dolgok felett rosszul választott alkalmakkor, fontos pillanatokban, oly emberek előtt, kikkel szemben a komolyság és méltóság van helyén, kaczagni szeret. Sok zsidó ezt szinte sport gyanánt üzi. általa bizonyos frivolításra tesz szert és minden jóízű és finom érzékű és az érintkezésben művelt embert elrettent. A zsidó elménczés a zsidó élcznek pathologiai oldala.

Az utolsó »Gaon« Csehországban.

Az »Oesterreichische Wochenschrift« ez alatt a cím alatt igen érdekes mozzanatokat közöl egy, csak a közelmúltban elhunyt zsidó tudósnek életéből, ki minden idejét csak a tudománynak szentelte s ki, miként az írás mondja, tudományát sem arra nem használta, hogy az fejsze legyen, melylyel fát vághasson maga számára, sem pedig arra, hogy az koronaként ékesítse fejét.

Néhai *Kornfeld* Áron rabbiról van szó, ki *Kornfeld* Zsigmondnak, a Magyar ált. hitelbank igazgatójának nagybátyja volt.

Goltsch-Jenikauban, Csehország egyik intelligens községében élt a mult században egy igen tekintélyes és tudós férfi, *Kornfeld* Mardochai Beer rabbi, aki fiatal korában Landau Ezékhielhez, a híres prágai főrabbihoz járt iskolába s ki nemcsak nagy talmud tudása, hanem lelkinemessége, szivjósága és jellemnagsága által is kitűnt.

Mardochai Beer rabbi nem viselt nyilvános hivatalt, bár korának egyik legnagyobb tudósa volt, hanem idejének egy részét üzletében töltötte, szabad óráiban pedig a köréje sereglett tudományszomjas ifjakkal tartott előadásokat a talmudból.

Elsősülött fia, Áron, ki 1795. Ab hó 17-én született, korán hozzáfogott a tanuláshoz. Alig 10 esztendőskorában már fölkellette szülővárosa talmudistáinak figyelmét, s nagy tudásával általános csodálkozást kivált ki. Egyedüli oktatója, atyja Mordochai Beer rabbi volt, kinek 1813-ban bekövetkezett halála után, 18 éves korában átvette az atyja által vezetett jesivát és nagyszámu fiatal tudóst gyűjtött maga köré, kiket a talmud-tudomány apostolaivá óhajtott kiképezni. *Kuranda Ignác, Szántó S., Landau V., Friedmann, Kauders A., Haller, Lengsfelder* s még számos előkelő héber tudós került ki ebből az iskolából, melyből az akkortájt divó sofistikus-pilpulistikus tanítási mód teljesen ki volt zárva, ellenben annál inkább kultiválta az iskola mestere a profán tudományok tanítását is.

Első sorban arra törekedett, hogy nehezebb, egymásnak ellentmondó, vagy homályos talmud tételeknek helyes magyarázatokat adjon, ami a legtöbb esetben sikerült is neki. A tárgy gondolatmenetét tovább fejtette azután, míg teljes világosságot nem szerzett a felvetett kérdésben.

Három évtizedig működött teljes odaadással ez iskolában, s feláldozta minden erejét a legnemesebb és legönzetlenebb módon. Midőn azonban 1843-ban huzamosabb ideig lázbeteg volt, kénytelen volt nagy sajnálatára, a jesivát feloszlatni.

Két évvel utóbb állapotja annyira javult, hogy újból a tudományoknak szentelhette idejét és minden szombaton nagyszámu hallgatóság előtt előadást tartott a talmudból, 1861-ben szeméi annyira elgyengültek, hogy ezt is abba kellett hagynia. Betegsége alatt pusztán emlékezetéből írt egy könyvecskét »Cijunim ledibre hakabbala« czim alatt, melyben több mint 300 talmudi-mondást annak számértéke szerint mnemotechnikailag feldolgozott.

Az óriási talmudtudásról, csodálatraméltó élelméjüségről és bámulatos emlékező tehetségről tanuskodó munka a zsidó tudományos világban általános feltűnést kellett.

1863-ban az agg tudóst a leghíresebb szemorvosok vették kezelés alá, kiknek sikerült a bal szem vakságát meggyógyítani. A gyógyítási időtartam alatt, mely több hónapot vett igénybe, a tudós talmudi tételek megfejtésével foglalkozott, amelyeket fiainak és rokonainak segítségével juttatott papírra. A diktált jegyzeteket azután rendezte és később ki is adta.

Daczára mérhetetlen talmudi tudásának, úgy mi-ként atyja, ő sem vállalt nyilvános hivatalt. Üzletével foglalkozott üres óráiban — egy nagyobbszabásu szesz-főzője volt — és bár többször kapott megtisztelő felhívást előkelő hitközségektől a lelkészi állás be-

töltésére, ő azokat mindig elutasította. Tudományának hírére a kor leghíresebb zsidó papjai felkeresték őt. Ott jártak nála Szófer Mózes rabbi Pozsonyból, Wertheimer Wolf, Lów Wolf, Benedikt Márkus és még számosan, kik mindannyian bámulattól eltelve távoztak tőle. Benedikt, Morvaország nagyhirű országos rabbija ezt írta róla:

Jenikauban találtam egy kis könyves szekrényt, a melyből egyetlen egy könyv sem hiányzott.

A jenikauai rabbik *Kornfeld* tudományát mindig nagy becsben tartották és tanácsát igen gyakran kikérték. Mindamellét vonakodott, a hitközségben az előjárói tisztet elfogadni, hanem megmaradt élete végeig egyszerű tagjának, fizette adóit ép úgy mint a többi jenikauai zsidók, s csak az volt főtörekvése, hogy jól tehesen. Nem csak talmudtanulók, egyéb szegény emberek is, valláskülönbőség nélkül, élvezték a *Kornfeld*-ház jótéteményeit, mert a ház ura nem ismert semmi áldozatot sem nagynak, ha a nyomor enyhítéséről volt szó. Attól a perctől fogva, hogy atyjától átvette üzletét, egész élete végeig az üzlet jövedelmének egy ötödreszt jótékony czélokra fordította, ha tudniillik az elegendő volt. Mert leggyakrabban az ötödreszt helyett a jövedelem fele-harmada jótékony czélokra ment.

Hogy mennyire jámbor, megelégedett és Istenben megnyugvó volt, az alábbi kis történet legjobban bizonyítja. 1865-ben Jenikauban óriási tűzvész dult. *Kornfeld*nek háza és gyára is leégett. *Kornfeld* a panasz és zugolódás egy hangja nélkül sietett megmenteni — talisztartóját és halát mondott az Urnak, aki próbára tette őt. A katasztrófa után nem sok időre, egy ismerőse sietett őt felkeresni, hogy részvétét fejezze ki az őt ért csapás fölött. Mennyire elbámult azonban, midőn a vélt bánattól sujtot tűzkárosult helyett, az ősz tudóst találta, ki épen erősen vitatkozott egy talmudtudóssal egy »sulyos Rambam« fölött.

70-ik születésnapját 1865-ben ünnepelte. Tisztelői távolból és közelből köréje sereglettek, hogy nagyra-becsülésük biztosítsák és az írásbelileg küldött üdvözlések a legékesebb héber nyelven magasztalták őt.

Jámbor nejevel, Juliával 65 évig élt. Midőn 1880 szeptember 18-án nejét sirba tették, rabbi Áron dicsérő imát mondott az Urnak, hogy nejét anyyi ideig oldala mellett engedte élni.

Ettől a naptól fogva élete a kiszáradó tölgyhöz hasonlított. Napról-napra gyengébb lett, míg 1881 október 27-én megtért övéhez.

Temetése 1881 október 31-én folyt le. A tisztelők egész serege kísérté el utolsó útjára a bölcsét, s a legmesebb vidékről is küldöttségek jelentek meg, hogy Izrael nagy férfujának a végtisztességet megadják. A szónoklatok hosszú sora dicsőítette az elhunyt érdemeit. Különösen *Spitz* Zacharias, az akkori jenikauai rabbi szivrehatóan és ékesszólóan méltatta őt, megemlékezvén az elhunyt fivéréről, *Kornfeld* Mischel rabbiról is, ki a híres pozsonyi Szófer Mózesnek tanítványa és *Kornfeld* Zsigmondnak, a magyar hitelbank igazgatójának atyja volt, mondván: »Weaharon umischl tomchu bejadi, mize echod umize echod«, »Áron és Mischel segítettek engem, jobbról az egyik, s balról a másik.«

A koporsót ezután a templomba vitték, s ott búcsúztatták el a nagy mestert, Izrael e nagy tanítóját, kinek emlékét nem fogja az idők folyása eltörlni.

ESZTERKA.

Szomorujáték négy fölvonásban.

— Irta: Philippson Lajos. —

— Fordította: Haber Samu. —

(Tizennyolczdik folytatás.)

Kázmér:

Zsidó, hamar egyengetéd utam'.

Ben József:

De tudni kell a biztos véget is.
Tehát, ha úgy kívánja azt királyom,
Alig telik belé három napunk,
Ernyedve hull az ellennél a ló,
Szorult lovassa meg kidől bajában.

Kázmér:

Csodáttevő vagy?

Ben József:

Óh, valóba' nem!
Nem ér-e föl a vojvoda bojjáral,
Ki harcza' bátor, ám nem óvatos;
Vele a kard, de nincs muníció.
A dolgait miránk, zsidókra, bizza
S az ételét mi szolgálakészen hordjuk.
Ha szólok, úgy a hitfelek magára
Hagyják a támadó hadat s a szükség
Emészti föl lovát s lovassait.
Elbánni így hamar lehet vele.

Kázmér (fölpattanva):

A szellemekkel játszol össze, ember?

Ben József:

Amit beszélek, nem természetes?
Hát démonok, kiket idéztem itt?
A vég azonban más leszen, valóban.
A vérre szomjazó nemes sereg
Urán az *egy* koronát is sokalja,
Pedig fejét *kettő* disziti majd.
Ha majd elernyed úr s a harczoza,
Keresse meg, királyom, irgalommal
A vert hadat, igérjen enyhülést,
Meg oszt' szelid türeést a bűnösöknek...
S urát köszönti benne a bojár.

(Szünet).

Kázmér:

Elismerem okos szavad, barátom,
Amely tanácsadásra képesít.
Te ritka férfi vagy — de szólj, miként
Esett, hogy így intézheted a dolgokat?

Ben József:

Őszinte szóm kívánja hallani,
Királyom és nyíltan beszélek én.
Uram, sokat vergődtem életemben,
A szenvedés körömje nem kimélt,
Olyan csapást nem is terem az élet,
Se testet érőt, se a szellemet,
Mi engemet nem ért. De ez erőt
Adott s aczélozá a lelkemet.
Mióta csak tudom eszem, előttem
Órjás gyanánt, tehetlenül meredt

Az élet czélja: hogy a hitfelek
Baját legyűrni mint segíthetem,
A fáradókat hogy miként üdítsem,
S tiport fajom miként lehet szabad.
Isten kezén mulik minden siker.
Ha elhagyott uton barangolék,
S ha gúny, gyalázat szinte földre nyomtak,
Reményemet szélnek sosem eresztém.
S akadt, mit nyélbe ütni tudtam így.

Kázmér:

Becsüllek és megindulok szavadtól —
Kivánom, ily törekvő lenne sok.
Te megmutattad, hogy mikép tegyek,
S a támadókon győzni biztosan
Kezembe kész vagy adni fegyvered.
De mit kívánsz ezért jutalmadul?

Ben József:

Királyom oly sokat tőn már javunkra,
Kegyelme boldogitá itt fajom.
Nem hála műve-é csupán tehát,
Ha, mink telik, a trón elé teszem.

Kázmér:

Szokott beszéd. Imé, tudom, ki vagy.
Nem illik elfogadni a királynak,
Ajándokot, melyért nem ad cserét.
Beszélj, ne tétovázz, mit vársz jutalmul?

Ben József:

Való, az oly kereskedő hibáz,
Ki árt vesz el látatlan áruért.
Lemberg falán, ha bévonul királyom
S Vörös-oroszhoz éke nála lesz,
Kimondom azt, szívem mit rejteget még.
Csak egy dolog, mi most meggondolandó,
Min egymagán mulik minden siker.
Bocsánat, oh, hogy erre fölhívám
Uram kötött figyelmét. — Míg beszélünk,
Leült törvényt keresni a bíróság.
Amely dülőre hozza lételünket...
S a holnap Ursulust köszönti ránk.

Kázmér:

E gondot, én barátom, bizd reám,
Krakóba szerteosztva kész az őrség
A lázadást csirába fojtani.
Az Ur pedig megihletí biráim.

Ben József:

Igaz, de ha itéletük — hibás lesz?

Kázmér:

Helyén leszünk az ótalommal úgy is.

Ben József:

Reménykedem — máskép az elnyomott kész
Saját kezét emelni védelemre
És összedől a béke alkotása,
Vadult erők ha szembeszállanak.

Kázmér:

Isten veled, tegyél erőd szerint.
(Ben József balról, a király és Melchit jobbról távoznak.)

(Folytatása következik.)

